

ความเห็นของคณะรัฐมนตรีและ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของไทย พ.ศ. 2476

ณัฐพงศ์ พ่วงพิศ

ความนำ

การเมืองไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้เริ่มประสบกับปัญหาความขัดแย้งทางความคิดในเรื่องการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติ เมื่อรัฐบาลภายใต้การนำของพระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) ได้มอบหมายให้หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ซึ่งเป็นมันสมองของคณะราษฎรได้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติสำหรับพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าสืบต่อไปตามหลักการของคณะราษฎรที่กำหนดเจตนารมณ์ในการปฏิวัติเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เอาไว้ 6 ประการ โดยเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจได้กำหนดไว้ในข้อ (3) ว่า “...จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ราษฎรทุกคนที่จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก...”¹ ภายหลังจากที่หลวงประดิษฐมนูธรรม ได้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจเสร็จแล้วก็ได้พิมพ์แจกจ่ายให้กับผู้เกี่ยวข้องช่วยกันพิจารณา จากสาเหตุสำคัญนี้เองที่ทำให้หลวงประดิษฐมนูธรรมต้องพบกับปัญหาความขัดแย้งกับผู้ที่มีความเห็นคัดค้านเค้าโครงการเศรษฐกิจที่ตนเองร่างขึ้นมา และได้เกิดข้อกล่าวหาต่อหลวงประดิษฐมนูธรรมอย่างรุนแรงกว่าจะพ้นจากข้อกล่าวหาในทางการเมืองได้ก็ต้องอาศัยกระบวนการทางรัฐสภาที่ปกป้องให้หลวงประดิษฐมนูธรรมรอดพ้นจากข้อกล่าวหาที่สำคัญในทางการเมืองไปได้ ปัญหาความขัดแย้งในทางการเมืองดังกล่าวนั้นความเห็นของกลุ่มอำนาจทางด้านการบริหารกับกลุ่มอำนาจทางด้านนิติบัญญัติบางครั้งก็มีการชิงไหวชิงพริบกัน แต่บางครั้งก็สามารถสอดประสานกลมเกลียวกันได้ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้ที่ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จะเห็นด้วยกับฝ่ายนิติบัญญัติหรือไม่เพียงใด

¹ ปรีดี พนมยงค์. (2519). บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย. พระนคร : โรงพิมพ์กิตติเวชช์. หน้า 9.

ความขัดแย้งทางความคิดเรื่อง “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ที่นำไปสู่ปัญหาทางการเมือง

ปัญหาเรื่อง “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ของหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งได้จัดร่างขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 นับว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตยขณะนั้น เพราะฝ่ายหนึ่งเห็นว่าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจให้กับสังคมไทยและประเทศชาติได้เป็นอย่างดี แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าว มีลักษณะเหมือนกับภาระงานของลัทธิคอมมิวนิสต์ อันอาจจะนำความหายนะมาสู่ประเทศชาติได้²

ก่อนหน้าที่จะมีการร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ รัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา ยังไม่มีท่าทีว่าจะดำเนินการอย่างไร จนกระทั่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้มีอำนาจทางด้านนิติบัญญัติ ได้เร่งรัดให้รัฐบาลซึ่งเป็นฝ่ายบริหารดำเนินการถึงสองครั้งด้วยกันในช่วงเวลา พ.ศ. 2475 จนกระทั่งในครั้งหลังนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน) รัฐมนตรีร่วมรัฐบาลเสนอให้ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีตั้งกรมวิชาการเพื่อพิจารณา “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ของหลวงประดิษฐมนูธรรมให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้เลือก³ สำหรับในการพิจารณาเรื่องนี้จะต้องตัดสินใจว่าจะเลือกเอาบางส่วนใน “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ที่หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ร่างหรือทั้งหมดหรือจะเอาของใครตามเหตุผลอันสมควร แต่ถ้าจะไม่ดำเนินการอย่างไรคงไม่ได้⁴

ทางด้านหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งร่วมอยู่ในคณะรัฐมนตรีได้เสนอว่าตนเองได้ทำคำชี้แจง “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” เสนอต่อคณะผู้เริ่มก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้พิจารณาแล้ว และได้ตกลงกันว่าจะตั้งผู้ชำนาญการทางด้านเศรษฐกิจได้พิจารณาแนวความคิดในเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติอย่างละเอียดเสียก่อน เพื่อให้ผู้รับการแต่งตั้งได้ซักถามและจะได้มีการบันทึกเอาไว้ต่อไป

ในที่สุดเมื่อมีการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2475 จึงได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม ประกอบด้วย (1) พระยามโนปกรณนิติธาดา (2) นายพลเรือพระยาราชวังสัน (3) พระยาศรีวิสารวาจา (4) นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช (5) หลวงประดิษฐมนูธรรม (6) หลวงเดชสหกรณ์ (7) นายประยูร ภมรมนตรี (8) นายแนบ พหลโยธิน (9) หม่อมเจ้าสกลวรรณกร วรวรรณ (10) หลวง

² สิริ เปรมจิตต์. (2516). พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงโต้แย้ง “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของนายปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เสาวภาค. หน้า 1.

³ อ.พิบูลสงคราม. (2518). จอมพล ป. พิบูลสงคราม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มนตรี. หน้า 144

⁴ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2475.

คหกรรมบดี (11) หลวงเดชาติวงศ์วรารัตน์ (12) นายทวี บุญยเกตุ (13) นายวิลาศ โอสถานนท์ (14) หลวงอรรถสารประสิทธิ์

ภายหลังที่มีการแต่งตั้งบุคคลเหล่านี้ขึ้นพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแล้ว หลวงประดิษฐมนูธรรมได้เสนอให้มีการพิจารณาในทำนองดีเพื่อก่อมิใช่การดีเพื่อทำลาย

ต่อมาคณะกรรมการพิจารณา “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ณ วังปารุสกวัน เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2475⁵ ในที่ประชุมได้มีการถกเถียงโต้แย้งและสนับสนุนเค้าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าวอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะหลวงประดิษฐมนูธรรม ผู้ร่าง “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ได้อธิบายว่า....

...เนื่องจากหลัก 6 ประการที่ได้ประกาศไว้ใน ข้อ 3 มีใจความอยู่ 3 ประการในการบำรุงความสมบูรณ์ของราษฎร ในเศรษฐกิจ คือ จะจัดการมิให้มีราษฎรอดอยากนั้น ต้องจัดให้มีความเป็นอยู่พอควร หางานให้ราษฎรทำเหมือนกับพวกเราที่อยากทำงาน ข้อความละเอียดมีอยู่ในหนังสือนี้แล้ว แต่เราไม่ทำโครงการที่เดียว จะทำตามกำลังของเรา ข้อความที่เป็นตัวเลขบางตอนจะถือเคร่งครัดไม่ได้เป็นการอุปมาอุปเป็นเค้าโครงเท่านั้น โครงการนี้ไม่ใช่หลักคอมมิวนิสต์ เรามีทั้งแคบปีตอลลิสต์และโซเชี่ยลลิสต์รวมกัน ถ้าหากพรรคคอมมิวนิสต์มาอ่านจะติเตียนมากกว่ายังรับรองพวกมันให้มีอยู่ หน้าที่ของเราในที่นี้ก็คือ จะรับไปลิซึนนี้หรือไม่ เมื่อรับแล้วจึงเรียกผู้ชำนาญมาทำการพิจารณาให้ละเอียดในภายหลัง....⁶

กรรมการอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนข้อความของหลวงประดิษฐมนูธรรม คือ นายทวี บุญยเกตุ ได้ชี้แจงในที่ประชุม มีสาระสำคัญบางประการ ดังนี้

...ถ้าเราอ่านดูแต่เพียงเผินๆ โดยไม่ได้ไตร่ตรอง หรือคิดให้ลึกซึ้ง หรือมีใจลำเอียงไปในลัทธิใดลัทธิหนึ่งก็จะเห็นว่าโครงการนี้ส่อไปในทาง Communist หรือ Socialist แต่ถ้าเราจะพิจารณาถึงวิธีการให้ละเอียดไปสักหน่อยแล้ว จะเห็นได้ว่าโครงการอันนี้เราไม่ได้รับทรัพย์สินใคร เราไม่ได้เอาเงินของราษฎรออกมาแบ่งปันกัน เราไม่ได้เอาผู้หญิงมาเป็นของกลาง เราไม่ได้บังคับหรือเกณฑ์คนทั้ง

⁵ รายงานการประชุมกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ณ วังปารุสกวัน วันที่ 12 มีนาคม พุทธศักราช 2475” ใน ชัยอนันต์ สมุทวณิชและชัตติยา กระณสุต รวบรวม. (2532). *เอกสารการเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 2418 - 2477*. กรุงเทพฯ : สถาบันสยามศึกษา สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย.

⁶ *เรื่องเดียวกัน*. หน้า 289.

หมดมาทำงานให้แก่สหกรณ์ของเรา เราไม่ได้เกณฑ์คนมาเป็นทาส เพราะฉะนั้นจะเรียกว่าหรือเหมาเอาว่าโครงการอันนี้จะมีวิธีการ เป็น Communist หรือ Socialist อย่างไรได้ ความประสงค์ของ รัฐบาลคือ ต้องการให้ราษฎรทุกคน และทุกชั้นได้รับประกันจาก รัฐบาล โดยร่วมกันทำและโดยการควบคุมของสหกรณ์ เราไม่ ต้องการให้ทุกคนเป็นทาสของสหกรณ์ โดยเลิกการทำมาหากิน ส่วนตัว แต่เราต้องการให้ผู้ที่กำลังทรัพย์ที่ได้ทำมาหากินอยู่ ก่อนแล้ว คงดำเนินการต่อไปหรือผู้ที่สามารถจะทำมาหากินส่วน ตัวได้ก็ให้กระทำไป เราจะช่วยแต่ผู้ที่ไม่มียานทำ ที่ไม่มีที่อยู่อาศัย และที่ได้รับทุกข์ลำบากเท่านั้น หาได้พาดพิงไปบังคับคนที่มั่งมี ตั้งในบางประเทศได้ทำกันอยู่ไม่...⁷

ในที่ประชุมมีทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของหลวง ประดิษฐ์มนูธรรม สำหรับพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นแกนนำของผู้ที่ไม่เห็น ด้วยได้อภิปรายในที่ประชุมว่า

...เข้าใจว่าพวกเราส่วนมากในที่ประชุมนี้เห็นอย่างเดียวกับ โครงการของหลวงประดิษฐ์ แต่ความเห็นของข้าพเจ้านั้นอีก อย่างหนึ่ง แต่ข้าพเจ้าเป็นคนเคราะห์ร้ายด้วยเหตุ 2 ประการ ข้าพเจ้าไม่ได้เรียนทางเศรษฐกิจประการหนึ่ง และอยู่ในฐานะที่ ต้องมีความรับผิดชอบทั้งหลักการและวิธีปฏิบัติ แต่ข้าพเจ้าเป็น คนมีความมั่นใจ มีหลายครั้งที่เราเห็นว่างานอย่างนี้ถูก แต่แล้ว อาจกลับไปผิดได้ ความเห็นของข้าพเจ้าเวลานี้คือว่า เราทำไม่ได้ ทั้งหมด ขาดผู้ชำนาญขาดประกันและขาดความนิยมของคนทั่วไป เพราะเข้าใจว่าราษฎรคงไม่มีความนิยมในโครงการนี้ ถ้าเรา ประกาศโครงการนี้ออกไปในเมื่อเขาไม่มีความนิยมแล้วมันเป็น ผลร้าย และต้องดูว่าประชาชนเขามีความรู้สึกเพียงใด...ขอให้เข้าใจ ว่าข้าพเจ้ามาเพื่อหวังดี อะไรที่เห็นว่าจะนำไปสู่ความหายนะแล้ว ข้าพเจ้าไม่ทำ เมื่อทำไปโดยข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยก็ต้องลา ตัวเรา ประกาศแต่เพียงขยายสหกรณ์ประเภทเครดิตแบบช่วยชาวนา หรือขยายร้านสหกรณ์อย่างนี้พอทำได้ ถ้าเราประกาศหลักการ ลงไปแล้วมีคนจำนวนมากเข้าใจ เพียงแต่ข่าวลือชนิดเดียวยังมี

⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 290.

ความปั่นป่วนในการค้า เราอยู่ในฐานะที่ต้องถูกบีบทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษ ถ้าเขาคิดจะแก่งแย่งเรา เข้าใจว่าเจ้าคุณทรงฯ ก็รับไม่อยู่ เห็นว่าการประกาศหลักการนั้นราษฎรไม่เข้าใจจะนำความเข้าใจผิดและไม่เห็นด้วย โครงการนี้อีกก็ร้อยปีจึงจะทำได้นั้นไม่ทราบ ถ้าคนอยู่ในสมัยพระศรีอริย์แล้วทำอย่างนี้ได้...⁸

นอกจากนี้ในการอภิปราย ประเด็นที่น่ามาถกเถียงกันมากคือเรื่องกรรมสิทธิในที่ดิน เพราะวิธีการโดยย่อของโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม คือรัฐบาลจะซื้อที่นาจากเจ้าของที่ดินโดยออกใบพันธบัตรให้ดอกเบี้ยตามสมควร การที่ต้องการเนื้อที่เป็นจำนวนมากและเป็นผืนเดียวกันนี้ก็เพื่อความสะดวกในการควบคุมและในการประกอบการกิจกรรม เช่น การไถ การคราด การท่อน้ำ เป็นต้น เมื่อสหกรณ์ได้เนื้อที่ตามจำนวนต้องการก็จะประกาศรับสมาชิกสหกรณ์หรือจ้างมาทำงานให้สหกรณ์ได้แก่ กรรมกร เฉพาะผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลกับผู้ที่ไม่มีอาชีพอื่น แต่จะไม่บังคับผู้ที่ไม่ประสงค์จะเข้าทำงานในสหกรณ์เพราะตนเองมีอาชีพอื่นหรือจะไปประกอบอาชีพอื่นตามความพอใจของตนเองได้ โดยรัฐบาลจะไม่บังคับ

อย่างไรก็ตามนายพันเอกพระยาทรงสุรเดชกลับไม่เห็นด้วย เพราะเห็นว่าตามโครงการเศรษฐกิจดังกล่าวถ้าจะเป็นผลสำเร็จจะต้องใช้เวลา 50 หรือ 100 ปี โดยเฉพาะการรวบรวมที่ดินอย่างเดียกรัฐบาลต้องใช้จ่ายเป็นจำนวนมากใช้เวลา 20 ถึง 30 ปีก็ซื้อไม่หมด ส่วนการรวบรวมแรงงานรัฐบาลก็ยังไม่เงินจ่าย แต่เรากลับหวังว่าเมื่อซื้อที่ดินหมดแล้วก็จะบังคับราษฎรให้ทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ โดยความเห็นของนายพลตรีพระยาประเสริฐสงครามที่ว่าที่ดินเปล่านั้นมีมากมายคนว่างงานมีมากมายรัฐบาลสามารถจูงที่ดินที่ว่างและเอาคนว่างงานไปบรรจุก็ช่วยคนไม่มีงานทำได้มาก แต่ถึงกระนั้นก็คงไม่สามารถจะทำได้จึงมีความเห็นที่รัฐบาลไม่ควรประกาศโครงการเศรษฐกิจดังกล่าวนี้เป็นนโยบายของรัฐบาลจะดีกว่า⁹

ตามความเห็นของพระยามโนปกรณนิติธาดาเห็นว่าการวางโครงการเศรษฐกิจจะต้องใช้วิธีการขยายสหกรณ์ประเภทสินเชื่อ โดยใช้วิธีประนอมหนี้และให้ทุนแก่ชาวนา จะต้องเพิ่มร้านสหกรณ์ให้มากขึ้นเพื่อช่วยหรือให้ชาวนาได้ซื้ออาหารและของใช้ที่มีราคาถูก มีการตั้งยุ้งข้าวสำหรับซื้อข้าวจากชาวนาในท้องที่ต่างๆ เพื่อขนส่งลงมาขายที่กรุงเทพฯ ขณะเดียวกัน ตั้งโรงสีข้าวที่สหกรณ์ส่งมาเพื่อจำหน่ายต่างประเทศ สำหรับชาวนาที่ไม่มีที่นาเป็นของตนเอง รัฐบาลจะจัดหาที่ดินให้ผู้ที่ไม่มียี่นาเป็นของตนเอง การตั้งยุ้งข้าว การขนและการสีข้าวก็เป็นแบบความร่วมมือกันทุกๆ ฝ่าย ไม่บังคับว่าฝ่ายใดจะต้องเป็นหน้าที่โดยตรง¹⁰

⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 298.

⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 196.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า 299.

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระยามโนปกรณนิติธาดา กับหลวงประดิษฐมนูธรรมเห็นว่าแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ไม่สามารถตกลงกันได้ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชจึงเสนอว่าการประชุมในครั้งนี้มีไขมาตกลงเพื่อเป็นมติว่าจะดำเนินการอย่างไรหรือไม่ เป็นเพียงแต่มาแสดงความเห็นต่อที่ประชุมเท่านั้น ในที่สุดที่ประชุมตกลงกันว่า จะเสนอรายงานการประชุมต่อผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองก่อนแล้ว เสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยที่ประชุมมีความแตกแยกออกเป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางแรก พระยามโนปกรณนิติธาดาให้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจอย่างรัฐบาลเก่า และเลือกทำให้แปลกกว่า ตามโอกาสที่จะอำนวย ไม่กำหนดเป็นนโยบายเศรษฐกิจเอาไว้ สำหรับแนวทางหลัง หลวงประดิษฐมนูธรรมให้วางหลักการที่จะทำและดำเนินนโยบายตาม “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” เมื่อตกลงนโยบายอันใดให้แล้วจัดตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติสำรวจและวางแผนเอาไว้ให้พร้อม เมื่อใดที่มีกำลังทำเพียงเท่าใดก็ทำเพียงเท่านั้น นอกจากนี้ยังได้ตกลงกันว่า ถ้าความเห็นไม่ลงรอยกันและถ้ารัฐบาลเห็นด้วยกับแนวทางของพระยามโนปกรณนิติธาดา ก็ให้หลวงประดิษฐมนูธรรมประกาศเค้าโครงการเศรษฐกิจ “ของหลวงประดิษฐมนูธรรมในนามของรัฐบาลและทำการชี้แจงไปด้วยว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมมิใช่ผู้ขีดขาดในคณะรัฐมนตรี”¹¹

การประชุมกรรมการพิจารณา “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ที่หลวงประดิษฐมนูธรรมได้นำเสนอต่อที่ประชุมวันนั้นได้แสดงให้เห็นถึงความไม่ลงรอยในหมู่ผู้บริหารประเทศในเรื่องวิธีการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายที่สนับสนุนแนวทางของพระยามโนปกรณนิติธาดาและฝ่ายที่สนับสนุนแนวทางของหลวงประดิษฐมนูธรรม

ต่อมาเมื่อมีการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2475 รัฐมนตรีบางคนก็ยังกังวลใจถึงความขัดแย้งในคณะรัฐบาล จนกระทั่งนายแนบ พหลโยธินได้เสนอให้ยุติเรื่องโครงการเศรษฐกิจเอาไว้ก่อน รอให้นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาอดีตหัวหน้าคณะราษฎรและร่วมอยู่ในคณะรัฐมนตรีเดินทางกลับมาจากราชอาณาจักรภาคเหนือเสียก่อน แต่พระยามโนปกรณนิติธาดานายกรัฐมนตรีเห็นว่าให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นกันมาก่อนได้

หลวงประดิษฐมนูธรรมได้เสนอให้ในที่ประชุมทราบ ว่า ตาม “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ที่เขียนไว้นั้นต้องการให้ที่ดินทำกินเป็นที่ดินผืนเดียว ย่อมจะได้ประโยชน์กว่าการแยกที่ดินออกเป็นแปลงเล็กบ้างใหญ่บ้าง จะไม่มีการบังคับที่ซื้อที่ดิน แต่จะทำในที่ว่างเปล่า การทำให้ที่ดินเป็นผืนเดียวกันผลที่ได้จากผลผลิตก็เฉลี่ยตามส่วน การนำเอาที่ทำนาในแต่ละตำบลมารวมกัน ตำบลใดได้รับความเสียหายจากการทำนา ก็จะได้ตำบลที่ทำนาได้ผลดีมาชดเชยตามโครงการที่หลวงประดิษฐมนูธรรมกำหนดไว้จะใช้วิธีค่อยเป็นค่อยไป มีการสอบสวนและทดลอง เฉพาะโครงการที่กล่าวไว้เป็นแต่เพียงนโยบายที่จะปฏิบัติตามเท่านั้น¹²

¹¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 300

¹² สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2475

อย่างไรก็ตามผู้ที่แสดงความไม่เห็นด้วยกับเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีและเท่ากับเป็นการสนับสนุนแนวทางของพระยามโนปกรณนิติธาดาอย่างเห็นได้ชัดเจน คือ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เพราะไม่เชื่อว่าโครงการดังกล่าวจะสามารถทำได้ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีมีความเห็นว่าทางที่ดี ควรหาผู้ชำนาญการมาช่วยจัดทำโครงการ และควรส่งคนไปดูงานที่ประเทศรัสเซียและญี่ปุ่นเพื่อมิให้เกิดความผิดพลาด เพราะกิจการที่รัฐบาลดำเนินการมักจะเสมอตัวหรือไม่ก็ผิดพลาด ถ้ารัฐบาลจะทำเองให้ราษฎรเป็นลูกจ้างของรัฐทั้งหมด นับเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นการปฏิบัติทางเศรษฐกิจ อาจเป็นการกระทบกระเทือนต่อปัญหาทางการเมืองได้ ประเทศไทยต้องเกี่ยวข้องกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ดังนั้นรัฐบาลจะทำอะไรคงต้องระมัดระวัง เพราะถ้าไม่เข้าใจ ต่างประเทศอาจจะกล่าวหาว่าประเทศไทยเป็นคอมมิวนิสต์ได้¹³

ขณะเดียวกันพระยามโนปกรณนิติธาดานายกรัฐมนตรีได้แสดงความเห็นด้วยการกล่าวย้าให้เห็นว่าความคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรมแตกต่างจากความเห็นของตนมาก เพราะแนวความคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรมนั้นที่ดินเป็นของรัฐ ราษฎรเป็นพนักงานให้รัฐ เมื่อได้ผลประโยชน์แบ่งปันกัน โดยรัฐให้ที่อยู่ที่ดินแก่ราษฎร แต่สำหรับความคิดของพระยามโนปกรณนิติธาดานั้นต้องการให้ราษฎรมีที่ดินได้ตามลำพัง ส่วนรัฐบาลจะคอยช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการ ดังนั้นพระยามโนปกรณนิติธาดาจึงได้เสนอให้รัฐบาลประกาศนโยบายเศรษฐกิจ แต่จะต้องประกาศแบบใดแบบหนึ่งจะประกาศทั้งสองแบบไม่ได้ เพราะมันตรงกันข้ามเหมือนขวากับดำ เมื่อการอภิปรายในที่ประชุมเริ่มขัดแย้งกันมากขึ้น พระยาศรีวิสารวาจาจึงชี้แจงให้ที่ประชุมทราบว่าถ้าจะประกาศโครงการของหลวงประดิษฐมนูธรรมคนทั่วๆ ไปจะเกิดความตกใจ ธนาकारอาจจะหยุดชะงัก การค้าขายจะทรุดลงขณะเดียวกันรัฐบาลก็ไม่มีเงินทุนพอเพียง จึงเห็นว่าไม่สมควรประกาศเค้าโครงการเศรษฐกิจ¹⁴

ในที่สุดหลวงประดิษฐมนูธรรมจึงเสนอว่าต่างคนต่างประกาศโครงการของตน รัฐบาลประกาศโครงการของพระยามโนปกรณนิติธาดา ส่วนแนวคิดตามโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม หลวงประดิษฐมนูธรรมจะเป็นผู้ประกาศเอง เพราะว่าโครงการตามแนวทางของพระยามโนปกรณนิติธาดาหักล้างแนวคิดของโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมโดยสิ้นเชิง ดังนั้นจึงต้องต่างคนต่างทำ

ขณะที่ต่างฝ่ายต่างยืนยันแนวคิดของตนนั้น นายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ จึงกล่าวขึ้นในที่ประชุมว่า ถ้ารัฐบาลปฏิเสธเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม หลวงประดิษฐมนูธรรมจะลาออกหรือไม่ หลวงประดิษฐมนูธรรมยอมรับที่จะลาออก ขณะเดียวกันพระยามโนปกรณนิติธาดา ก็ยินดีจะลาออกถ้ารัฐบาลยอมรับโครงการเศรษฐกิจของ

¹³ เรื่องเดียวกัน.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน.

หลวงประดิษฐมนูธรรม เมื่อสถานการณ์ในที่ประชุมเริ่มตึงเครียด นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช จึงขอให้ที่ประชุมรอให้นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าในการเปลี่ยนแปลง การปกครองกลับมาจากราชการต่างจังหวัดก่อน แล้วค่อยตัดสินใจร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง เพราะ สมควรที่จะให้ผู้เป็นหัวหน้าการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้รับรู้เรื่องนี้โดยตลอดด้วย ทำให้ที่ ประชุมคณะรัฐมนตรีไม่มีการลงมติในเรื่องนี้

ต่อมาเมื่อนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา กลับมาจากราชการต่างจังหวัดแล้ว คณะรัฐมนตรีได้มีการประชุมอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2475¹⁵ ทั้งพระยามโน ปกรณ์นิติธาดา นายกรัฐมนตรีและหลวงประดิษฐมนูธรรมได้อธิบายแนวความคิดเกี่ยวกับ โครงการเศรษฐกิจของตนให้ที่ประชุมทราบอีกครั้งซึ่งก็เหมือนเมื่อครั้งประชุมคณะรัฐมนตรี ที่ผ่านมา

นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาจึงเสนอให้ตั้งสภาเศรษฐกิจขึ้นมาโดยเลือก คณะกรรมการ 3 ฝ่าย ประกอบด้วยผู้ที่มีทรัพย์สิน พ่อค้าและหัวหน้ากรรมกร ขึ้นพิจารณา และขณะเดียวกันก็รวบรวมความเห็นของประชาชนซึ่งมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ของตนเอง รวมทั้งส่งคนไปดูงานต่างประเทศเพื่อจะนำมาใช้กับประเทศไทย นอกจากนี้ นาย พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนายังได้ขอร้องมิให้หลวงประดิษฐมนูธรรมลาออกจากรัฐมนตรี เพราะขณะนี้เป็นเวลาคับขันระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อของประเทศ ถ้าไม่เห็นแก่คณะรัฐมนตรีหรือ เกี่ยวกับบุคคล ก็ขอให้เห็นแก่ผู้ที่ร่วมแรงร่วมใจกันเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพราะถ้าเกิด ความแตกแยกกันประชาชนจะเกิดขวัญเสียและคิดไปต่างๆ นานาได้ ย่อมจะไม่เป็นผลดีต่อ ประชาชนและประเทศชาติ หลวงประดิษฐมนูธรรมจึงชี้แจงว่าตนเองมิได้คิดที่จะละทิ้งหน้าที่ แต่ตนเองจำเป็นต้องการที่จะแยกออกมาเพื่อจะได้แสดงความจริงให้ปรากฏว่าตนเองมิได้เป็น คอมมิวนิสต์เหมือนดังที่คนส่วนหนึ่งมีความเข้าใจเช่นนั้น นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาจึง เสนอความเห็นที่สำคัญๆ 3 ประการ คือ 1) ไม่ประกาศโครงการของผู้ใดทั้งสิ้นระหว่างนี้ สิ่งใด ที่สมควรทำก็ทำไปก่อน สิ่งใดที่ยังไม่พร้อมก็ชะลอเอาไว้ก่อน 2) ส่งบุคคลไปดูงานในต่าง ประเทศแล้วเสนอความเห็นมาให้พิจารณา 3) เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ 2 แล้ว ให้ตั้งบุคคล 3 ฝ่าย คือ คนมีทรัพย์สิน พ่อค้าและกรรมกรขึ้นเป็นกรรมการพิจารณา

ภายหลังการอภิปรายที่ประชุมได้สอบถามความเห็นในที่ประชุมว่าจะถือเอาตาม โครงการของหลวงประดิษฐมนูธรรมหรือเอาตามนโยบายของนายกรัฐมนตรี ผลปรากฏว่าผู้ที่ เห็นด้วยกับนโยบายของนายกรัฐมนตรีมีจำนวน 11 คน ประกอบด้วย 1) พลเรือโทพระยาราชวัง สัน 2) พระยาศรีวิสารวาจา 3) เจ้าพระยาวงศาอนุประพันธ์ 4) พระยาจำแสนยาบดี 5) พระยา เทพวิฑูรพหุลศรุตยาบดี 6) นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช 7) พันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ 8)

¹⁵ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2475

นาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย 9) หลวงเดชสทกรณ 10) นายประยูร ภมรมนตรี 11) พระยามโนปกรณนิติธาดา (นายกรัฐมนตรี) สำหรับผู้ที่มีความเห็นว่าควรทำตามโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมมีจำนวน 3 คน ประกอบด้วย 1) พระยาประมวญวิชาวุฒ 2) นายแหบ พหลโยธิน 3) หลวงประดิษฐมนูธรรม นอกจากนี้ยังมีผู้งดออกเสียงลงมติ มีจำนวน 5 คน ประกอบด้วย 1) เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี 2) นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา 3) นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ 4) นายพันโทหลวงพิบูลสงคราม 5) นายตัว ลพานุกรม¹⁶

การลงมติในที่ประชุมถือเอานโยบายของนายกรัฐมนตรีสำหรับการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจ แต่ไม่ต้องประกาศนโยบายออกมา

ผลจากการประชุมของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2475 แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งในคณะรัฐมนตรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีกับหลวงประดิษฐมนูธรรมรัฐมนตรี และจะขยายตัวออกไปถึงความขัดแย้งในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ของหลวงประดิษฐมนูธรรม มีเบื้องหลังที่น่าสนใจเกี่ยวกับการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองในหมู่ผู้นำทางการเมือง ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อครั้งที่มีการประชุมของคณะกรรมการพิจารณา “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ที่มีพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีเป็นประธานและมีกรรมการอื่นๆ อีกจำนวน 13 คน นั้นส่วนมากเห็นชอบด้วยและมีความเห็นว่ารัฐบาลสมควรประกาศใช้ได้แต่พระยามโนปกรณนิติธาดา พระยาศรีวิศาลวาจา และพันเอกพระยาทรงสุรเดช ซึ่งเป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองอีกผู้หนึ่งที่คัดค้านไม่เห็นด้วย

ในความเป็นจริงแล้วในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเสียงส่วนใหญ่สนับสนุนและเชื่อมั่นในความสามารถของหลวงประดิษฐมนูธรรม ก็ทราบระแคะระคายมาก่อนว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมได้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติเอาไว้แล้ว และได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อนำเข้าสู่การพิจารณาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไป แต่รัฐบาลก็ยังมิได้ดำเนินการต่อไปอย่างใด จนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มไม่พอใจ และไม่ไว้วางใจในท่าทีของพระยามโนปกรณนิติธาดา เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า รัฐบาลจึงได้แต่งตั้งกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณา “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ของหลวงประดิษฐมนูธรรม และได้ผลออกมาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ในส่วนของสภาผู้แทนราษฎรนั้น ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 25/2475 วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2475 นายจรรยา สืบแสง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งกระทู้ถามพระยามโนปกรณนิติธาดานายกรัฐมนตรี เกี่ยวกับวิธีดำเนินนโยบายภายในทางเศรษฐกิจ

¹⁶ เรื่องเดียวกัน

ว่า... “คณะรัฐบาลจะรับรองได้ไหมว่าจะรีบทำในเรื่องนี้ ให้ทันเวลาที่จะดำเนินการในปีหน้า และถ้าไม่รับรองที่จะทำแล้ว จะได้ขอให้ vote of confidence เรียงตัวบุคคลไป...” โดยพระยามโนปกรณ์นิติธาดาได้ตอบกระทู้มีความสำคัญตอนหนึ่งว่า... “ในเรื่องเศรษฐกิจนั้นไม่ใช่ที่เราจะไม่ได้คิดจะทำ เรามี Scheme อยู่แล้ว แต่เวลานี้กำลังพิจารณาอยู่จนถึงได้ตั้งกรรมการขึ้นพิจารณา มีพระยาราชวังสันเป็นประธาน ที่เราทำไปนี้เราก็นึกว่าเป็นไปอย่างดีที่สุดและเร็วที่สุดที่จะทำได้ แต่ถ้าการที่นำไปเช่นนี้ไม่เป็นที่พอใจแก่สภาฯ เราก็ไม่ได้ขอว่าให้สภาฯ นี้ได้ช่วยโปรดเอาพวกรัฐบาลนี้ไว้ที่...”¹⁷

อย่างไรก็ตามนายจรรยา สืบแสง ก็ยอมรับในที่ประชุมว่า “เท่าที่ได้ทราบว่ายโยบายในทางเศรษฐกิจนี้ไม่ลงรอยกัน เพราะต่างคนต่างเห็นชอบไปคนละทาง และบางคนก็มี Prejudice ในบางคนหรือไม่อย่างนั้นก็มี Prejudice ในทางนโยบาย เช่นนโยบายของหลวงประดิษฐฯ มีบางคนเข้าใจว่าเป็นนโยบายทาง Communist หรือ Socialist แต่เราก็ต้องคิดว่านโยบายจะเป็นไปในทางใดก็ตามถ้าหากจะเป็นไปในทางที่ราษฎรได้รับประโยชน์แล้ว ก็ควรจะเสียสละได้แม้ชีวิต...”¹⁸

หลังจากการตั้งกระทู้ถามของนายจรรยา สืบแสง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้นายกรัฐมนตรีตอบกระทู้ในสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับวิธีดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2475 แล้ว พอถึงวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2475 ก็ได้มีการประชุมกรรมการพิจารณา “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ซึ่งเป็นฉบับร่างของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม ภายหลังที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แสดงท่าทีไม่ไว้วางใจในท่าทีของรัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องนี้

อย่างไรก็ตามได้มีผู้วิจารณ์ว่า “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ที่หลวงประดิษฐ์มนูธรรมเป็นผู้ร่างขึ้นมานั้นเกิดขึ้นมาเพราะอุบายของพระยามโนปกรณ์นิติธาดาที่พวกเขาได้มอบให้หลวงประดิษฐ์มนูธรรมเป็นผู้ร่าง แล้วได้นำขึ้นทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยในครั้งนั้น “พระยามโนปกรณ์นิติธาดาได้คัดลอกเอาร่างโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรมเฉพาะที่ตนเห็นด้วยนำทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าเป็นร่างของพวกตนพร้อมกับร่างของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม”¹⁹

พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา ก็ได้รับความประหลาดใจที่มีผู้ลือกันว่าเป็นผู้เสนอความเห็นคัดค้านไม่ยอมรับหลักการร่างโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม เนื่องจากความเป็นจริงแล้ว มิได้เคยได้กล่าวเช่นนั้น เพียงแต่กล่าวเพียงว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าวถ้าแก้ไขบางส่วนก็สามารถนำมาใช้ได้²⁰ ตรงกันข้ามกับนายพันเอกพระยาทรงสุรเดชที่

¹⁷ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 55/2475 วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2475.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน

¹⁹ ดูรายละเอียดใน สิริ เปรมจิตต์. (2492). 8 นายกรัฐมนตรี. พระนคร : บริษัทศิริอักษร. หน้า 93.

²⁰ อ. พิบูลสงคราม. เรื่องเดียวกัน. หน้า 148.

แสดงความเห็นคัดค้านทั้งในที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณาร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ของหลวงประดิษฐมนูธรรมและในที่ประชุมคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ยิ่งกว่านั้นยังได้เรียกประชุมนายทหารในกองทัพบกกล่าวว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์²¹ สอดคล้องกับถ้อยคำของพระยามโนปกรณนิติธาดา

การประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2475²² โดยมีนายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนาเข้าร่วมประชุมด้วย คณะรัฐมนตรีซึ่งเข้าประชุมในวันนั้นจำนวน 18 คน ผู้เห็นด้วยกับนโยบายเค้าโครงการเศรษฐกิจของพระยามโนปกรณนิติธาดา 11 คน ผู้ที่สนับสนุนเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม จำนวน 3 คน และงดออกเสียง จำนวน 5 คน แสดงให้เห็นว่าพระยามโนปกรณนิติธาดายังมีอำนาจและอิทธิพลในคณะรัฐมนตรี

ปัญหาความขัดแย้งแนวความคิดเกี่ยวกับเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติเกิดขึ้นทั้งในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและในหมู่สมาชิกคณะรัฐมนตรี และนำไปสู่ความหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจต่อกันมากขึ้น

อย่างไรก็ตามจากท่าทีของรัฐบาลภายใต้การนำของพระยามโนปกรณนิติธาดาที่มีต่อข้าราชการทหารและพลเรือนรวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากกรเลือกตั้งจากพระมหากษัตริย์ก็เริ่มแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดามีนโยบายที่จะสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งในขณะนั้นสมาคมการเมืองที่ยังมีอิทธิพลอย่างมั่นคงคือ “สมาคมคณะราษฎร” มีพระยานิติศาสตร์ไพศาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวและทำหน้าที่ทำการแทนสมาคมคณะราษฎรอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่คณะรัฐมนตรีได้มีการประชุมและลงมติเมื่อวันที่ 16 เดือนกุมภาพันธ์ 2475²³ ว่าให้ข้าราชการทั้งทหารและพลเรือนไม่ว่าประเภทใดๆ รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พระมหากษัตริย์ทรงเลือกตั้งด้วย ลาออกจากสมาชิกของสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยทางราชการจะวางระเบียบปฏิบัติต่อไป ระหว่างที่ยังมิได้มีระเบียบปฏิบัติเป็นลายลักษณ์อักษร ให้ข้าราชการทุกหมู่เหล่าดเว้นการเข้าเป็นสมาชิกสมาคมใดๆ ทั้งสิ้น สำหรับสมาคมคณะราษฎรนั้น ถ้าข้าราชการผู้ใดมีหน้าที่อยู่ในสมาคมนั้น ให้รออยู่ก่อนจนกว่าจะมีผู้มาแทนที่แล้วจึงค่อยออกจากสมาชิก²⁴

ดังนั้นเมื่อมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2475 พระยานิติศาสตร์ไพศาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวและทำหน้าที่แทนสภานายกสมาคมคณะราษฎรจึงได้ตั้งกระทู้ถามผู้ที่ทำหน้าที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรผ่านทางเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรมีความสำคัญตอนหนึ่งว่า

²¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 148 - 149.

²² สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2475.

²³ เรื่องเดียวกัน.

²⁴ เรื่องเดียวกัน.

...ด้วยสมาชิกสมาคมคณะราษฎรมาร้องว่ากระทรวงต่างๆ ได้ออกคำสั่งห้ามข้าราชการเข้าสมาคมโดยไม่มีบทกฎหมายให้อำนาจทำได้เช่นนั้น และตามคำสั่งนั้นยังห้ามพาดพิงไปถึงสมาชิกแห่งสภาผู้แทนราษฎรด้วย เขาจึงถามสงสัยมายังข้าพเจ้ารวมความสำคัญว่า 1) เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมาตรา 14 นั้นจะจำกัดได้ก็แต่เมื่อมีบทกฎหมายบ่งไว้มิใช่หรือ? 2) ตามมาตรา 50 บัญญัติว่า “รัฐมนตรีบัญชาการกระทรวง ทบวงการต้องรับผิดชอบในหน้าที่ของตนต่อสภาผู้แทนราษฎร” ซึ่งแปลว่า สภามีอำนาจควบคุมรัฐมนตรี แต่ตามที่ปรากฏในคำสั่งที่อ้างมาแล้ว จำกัดเสรีภาพของสมาชิกสภาจึงมีผู้ถามสงสัยว่า มิเป็นการที่รัฐมนตรีเข้าควบคุมสมาชิกแห่งสภาหรือ? ... โดยเหตุที่ข้าพเจ้ามีหน้าที่ทำการแทนสภานายกสมาคมคณะราษฎรและทั้งที่เป็นสมาชิกของสภา จึงขอหารือมายังท่าน โดยอาศัยรัฐธรรมนูญมาตรา 62 ว่า คำสั่งของกระทรวงที่กล่าวมา กระทบกระเทือนถึงรัฐธรรมนูญมาตราต่างๆ อันควรจัดการแก้ไขอย่างไรหรือไม่ ถ้าท่านจัดการได้ให้สภาได้วินิจฉัยปัญหานี้ เพื่อข้าพเจ้าได้ตอบสมาชิกแห่งสมาคมได้...²⁵

พระยาศรวิสารวาจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ตอบกระทู้ถามในนามของคณะรัฐบาลว่าในต่างประเทศได้ห้ามมิให้ข้าราชการประจำเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง ประเทศที่ออกเป็นกฎหมายห้ามนั้นมีเพียงประเทศเดียวคือ คิวบา ส่วนประเทศอื่นๆ มิได้ออกเป็นกฎหมายห้าม แต่มีระเบียบจดหมายเวียนแนะนำข้าราชการประเภทประจำการมิให้เกี่ยวข้องกับการเมือง²⁶ ทำให้พระยานิติศาสตร์ไพศาลแย้งว่านั่นเป็นข้อแนะนำ แต่มิใช่สั่งให้ข้าราชการปฏิบัติ โดยความเห็นแล้วควรจจะร่างเป็นกฎหมายขึ้นมาให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาออกเป็นกฎหมายได้จะดีกว่าที่รัฐมนตรีจะสั่งให้ข้าราชการประจำปฏิบัติตามอำเภอใจ²⁷ สอดคล้องกับการอภิปรายของนายมังกร สามเสน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เห็นว่าการที่ห้ามมิให้ข้าราชการเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเป็นการขัดกับรัฐธรรมนูญมาตรา 14 เพราะเป็นการตัดสิทธิของราษฎร เมื่อคณะราษฎรได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองประสบความสำเร็จแล้ว จึงได้จัดตั้งสมาคมคณะราษฎรขึ้นมาและมีความจำเป็นจะต้องแสวงหาสมาชิกให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อจะได้มีกำลังในการป้องกันรักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ดังนั้นการที่ห้ามมิให้ข้าราชการเข้าเป็นสมาชิกสมาคมคณะราษฎรจึง

²⁵ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 58/2475 วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2475.

²⁶ เรื่องเดียวกัน.

²⁷ เรื่องเดียวกัน.

เป็นการตัดกำลังของชาติ และการที่คณะรัฐมนตรีออกคำสั่งห้ามข้าราชการเข้าเป็นสมาชิกจึงเป็นการทำผิดรัฐธรรมนูญ ดังนั้นรัฐบาลสมควรจะถอนคำสั่งเพื่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีระหว่างคณะรัฐบาลกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร²⁸ นอกจากนี้พระยานิติศาสตร์ไพศาลยังได้ยืนยันว่าได้มีผู้มาร้องเรียนว่าทางกระทรวงสั่งให้ข้าราชการถอนใบสมัครและลาออกจากการเป็นสมาชิกคณะราษฎรทันที ถ้าไม่ปฏิบัติตามนั้นก็จะไม่จ่ายเงินเดือนให้โดยจะต้องเอาใบอนุญาตให้ลาออกของสมาคมไปแสดงเป็นหลักฐานจึงจะได้รับเงินเดือน²⁹

หลังการอภิปรายที่ประชุมจึงสรุปออกมาเป็นมติว่าในการที่จะห้ามข้าราชการประจำเข้าเกี่ยวข้องกับการเมืองนั้น ที่ประชุมตกลงว่าจะต้องออกเป็นกฎหมายก่อนจึงจะใช้ได้

ดังนั้นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในคณะรัฐบาลและในสภาผู้แทนราษฎรนั้นนับได้ว่าเกิดจากความพยายามของพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีที่จะขัดขวางเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมมิให้ดำเนินต่อไปได้จนกระทั่งคณะรัฐมนตรีต้องมีมติไม่รับรองแนวคิดดังกล่าวของหลวงประดิษฐมนูธรรม ทั้งๆ ที่หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นมันสมองของคณะราษฎรที่ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติเสนอให้ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองและคณะรัฐบาลได้พิจารณา นอกจากนี้การที่รัฐบาลมีคำสั่งมิให้ข้าราชการเป็นสมาชิกสมาคมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเมืองซึ่งขณะนั้นก็มีสมาคมคณะราษฎรที่มีสมาชิกมาจากคณะราษฎรเดิม และจากราษฎรทั่วไปที่ชื่นชอบในอุดมการณ์ของคณะราษฎรในการทำหน้าที่เปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นเป็นสมาคมที่ทรงอิทธิพลทางการเมืองได้ถูกสกัดกั้นจากคำสั่งของรัฐบาลโดยทางอ้อม จึงสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาทางการเมืองซึ่งกำลังก่อตัวขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา

จากความขัดแย้งในเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นถึงความแตกแยกของสมาชิกในคณะรัฐมนตรีและในสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มนักการเมืองที่มาจากคณะราษฎรกับกลุ่มนักการเมืองที่มีใช้มาจากคณะราษฎร รวมทั้งระหว่างกลุ่มนักการเมืองที่มาจากคณะราษฎรด้วยตนเอง

การตรวจค้นอาวุธสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร : การสะท้อนให้เห็นถึงท่าทีของรัฐบาลที่มีต่อสภาผู้แทนราษฎร

ความขัดแย้งทางความคิดในเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจและในเรื่องที่รัฐบาลมีคำสั่งห้าม

²⁸ เรื่องเดียวกัน.

²⁹ เรื่องเดียวกัน.

ข้าราชการประจำเป็นสมาชิกสโมสรที่เกี่ยวข้องกับการเมืองได้กลายเป็นประเด็นทางการเมืองที่สำคัญ การเกิดความเห็นที่แตกต่างกันก่อให้เกิดความแตกสามัคคีระหว่างรัฐมนตรีด้วยกันเอง ระหว่างสภาผู้แทนราษฎรด้วยกันเอง จนกระทั่งในวันประชุมสภาผู้แทนราษฎร ได้มีทหารมาทำการตรวจค้นอาวุธสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนเข้าประชุมสภา

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2475 หลวงเดชาดิวงค์วรวิวัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แถลงในที่ประชุมด้วยความสงสัยว่า ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2475 นั้นตนเองไม่ได้มาประชุม ปรากฏว่ามีทหารเข้ามาตรวจค้นเพราะเกรงว่าจะมีการพกพาอาวุธเข้าประชุม ไม่ทราบทหารที่มาตรวจค้นได้รับคำสั่งมาจากผู้ใด และมีอำนาจอะไรที่มาสั่งตรวจค้นป็นเช่นนั้น³⁰ ทำให้นายพลตรีพระยาประเสริฐสงคราม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกผู้หนึ่งก็กล่าวว่าไม่ทราบเรื่องนี้ด้วยเหมือนกัน จนกระทั่งพระยามโนปกรณนิติธาดานายกรัฐมนตรี ได้อธิบายว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องทางทหาร ซึ่งขณะนั้นนายพลเรือโทพระยาราชวังสันรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบ นายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงแทนว่าทหารมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องความสงบเรียบร้อย ปรากฏว่าเมื่อมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนพกอาวุธเข้ามาเป็นที่น่าหวาดเสียว ทหารจึงเข้ามาทำหน้าที่รักษาความสงบ พร้อมกับเรียกร้องขอมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพกพาอาวุธเข้ามาในสภาผู้แทนราษฎร

คำชี้แจงของพระยามโนปกรณนิติธาดานายกรัฐมนตรียังไม่สามารถทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนหนึ่งมีความเข้าใจเจตนาของรัฐบาลได้และได้มีการอภิปรายโจมตีรัฐบาล เช่น หลวงเดชาดิวงค์วรวิวัฒน์ต่อว่ารัฐบาลว่าทำไมจึงไม่ขออนุญาตต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อนที่จะเข้ามาตรวจค้นอาวุธ เพราะสภาผู้แทนราษฎรเป็นสภาสูงสุดของแผ่นดิน ดังนั้นผู้ที่มานั่งในสภาสูงสุดนี้ย่อมได้รับเกียรติยศ รัฐบาลไม่มีอำนาจห้ามปรามตรวจค้นโดยไม่ขออนุญาตต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อน หลวงโกวิทอภัยวงศ์ (ควง อภัยวงศ์) ได้แสดงความเห็นว่า “การค้นปืนของสมาชิกสภาย่อมอยู่เหนือคณะรัฐมนตรีซึ่งทราบอยู่ทุกคนแล้ว และประธานสภาฯ มีอำนาจเพียงใด...เมื่อวานนี้พูดกันอยู่หยกๆ ในเรื่องการห้ามข้าราชการเข้าเป็นสมาชิกในสมาคมการเมือง มาวันนี้ก็เอาเข้าอีก ดูช่างไม่ให้เกิดคดีแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเลย และช่างไม่มีความไว้วางใจกัน...”³¹

อย่างไรก็ตามพระยามโนปกรณนิติธาดานายกรัฐมนตรีก็ยอมรับผิดชอบ ยินดีที่จะให้สภาผู้แทนลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญได้ และยังคงยืนยันต่อสภาผู้แทนราษฎรว่าที่ได้กระทำไปก็ด้วยความตั้งใจดี ที่จะให้เกิดความเรียบร้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้แต่นายจรรยา สืบแสง

³⁰ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 59/2475 วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2475.

³¹ เรื่องเดียวกัน.

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกผู้หนึ่งก็ได้อภิปรายถึงการกระทำของรัฐบาลอย่างเผด็จร้อนมีความสำคัญตอนหนึ่งว่า...

...ทหารที่เอามารักษาการ ตามความที่ตกลงกันไว้แต่เดิมมีว่าจะป้องกันอันตรายให้แก่สมาชิกของสภาไม่ให้คนข้างนอกมาทำอันตรายแก่สมาชิก มาบัดนี้เอาทหารมารักษา ป้องกันมิให้สมาชิกทำอันตรายซึ่งกันและกัน ตัวข้าพเจ้าเองก็รู้สึกว่าจะถูกหมายหน้าไว้ว่าจะเป็นผู้กระทำการรุนแรงนี้ ความจริงสำหรับการชนิดนี้ข้าพเจ้าให้เกียรติยศของลูกผู้ชายจะให้ Assurance ว่าจะไม่กระทำการรุนแรง ถ้าจำเป็นแล้วก็จะเล่นอย่างที่เราเรียกว่า fair play เช่นกับว่าต้องการยิงหรือทำร้ายพระยามโนฯ พระยาศรีฯ หรือนายประยูร เป็นต้น ก็จะบอกให้รู้ตัวว่าจะยิง เล่นอย่างยุติธรรม ไม่ทำอย่างที่ว่า “ลอบกัด” อีกประการหนึ่งการที่จะมาyingกันในสภานั้นไม่ใช่ของดีซึ่งข้าพเจ้าเองรู้สึกดี ก็เช่นนี้จะทำให้เป็นที่เสื่อมชามายหน้าทำไม เพราะนอกจากจะทำความระส่ำระสายภายในแล้ว ต่างประเทศรู้เข้าก็จะดูถูกได้ ทหารที่เอามาเนี่ย ดูเหมือนว่าไม่ได้เอามาเพื่อรักษาการแต่เอามาเพื่อทำทนายให้รบ ซึ่งใครจะรู้สึกอย่างไร อำนาจที่บังคับบัญชาทหารเช่นนี้เป็นอำนาจอย่างดิกเตเตอร์ (Dictator) ผิดกับการปกครองอย่างที่มีรัฐธรรมนูญ เมื่อคราวก่อนนั้นก็ทีหนึ่ง คือ เมื่อวันพุธมีประชุมพิเศษ คณะรัฐมนตรีนี้กว่าจะมีไวต์คอนฟิเดนส์ (Vote of confidence) สังเกตดูมีทหารเข้ามาอยู่มากตามบริเวณข้างนอกและดูเหมือนเอาลูกบอมบ์มาด้วย สำหรับคอยระวังเราไว้ดี การที่ทำเช่นนี้เพราะอะไร เพื่อเอาอำนาจที่ได้ข่าวว่าจะมีไวต์คอนฟิเดนส์ (Vote of confidence) นั้น นำทหารเข้ามาเพื่อล้อมสภาหรือ? ทำเช่นนี้ถูกอยู่หรือ? เห็นว่าที่รัฐมนตรีทำนั้นไม่ถูกกับรัฐธรรมนูญ เป็นการผิดเพราะการห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นยอมทำได้ด้วยอำนาจของสภา ทำไมคณะรัฐมนตรีจึงใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรม ทำเช่นนี้มี reason อย่างไร ขอเรียนว่าการที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยนั้นจะทำได้ก็ด้วยความรัก และความนับถือ ไม่ใช่การใช้อำนาจเช่นนี้ อำนาจนั้นจะรักษาการให้เรียบร้อยตลอดไปหาได้ไม่ อำนาจเป็นของแสบกระเทือนใจ ฉะนั้นการที่จะปลุกความนิยมนับถือ เพื่อความสงบเรียบร้อยนั้นจะต้องใช้

ความรักซึ่งจะอยู่ทนทาน เมื่อเช่นนี้เราจะปกครองด้วยอำนาจหรือความรัก ถ้าปกครองด้วยอำนาจแล้วจะอยู่ถาวรไม่ได้ จะต้องแตกหักไปในเร็ววัน หรือมิฉะนั้นก็น่าจะกลัวว่าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงกันอีก ถ้าจะใช้ความรักแล้วก็จะอยู่เย็นเป็นสุข ถ้าจะมิใช้อำนาจอยู่เช่นนี้แล้วตราบโดพลเมืองก็จะไม่มีความสงบสุขอยู่ตราบนั้น³²

การอภิปรายของนายจรรยา สืบแสง นับได้ว่าเป็นการวิจารณ์รัฐบาลโดยเฉพาะบทบาทของพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี ผู้รับผิดชอบสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญ นายจรรยา สืบแสงตั้งข้อสังเกตว่า...“เวลานี้ นายกรัฐมนตรี พระยาศรีวิสารวาจาและนายประยูร ภมรมนตรี ได้อพยพเข้าไปอยู่ในวังปารุสกวัน เพราะเหตุใด เพราะกลัวจะถูกยิงหรือ...”³³ แต่พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี ก็แย้งว่าไม่ใช่กลัวและเพิ่งจะเข้าไปอยู่ในวันที่มีอภิปรายสภาในวันนั้น

นอกจากนี้ก็มีผู้อภิปรายอื่นๆ อีกหลายคนในทำนองสงสัยว่าเหตุผลอันใดที่อยู่เบื้องหลังที่รัฐบาลให้ทหารตรวจค้นอาวุธจากผู้ que เข้าประชุมสภาผู้แทนราษฎร เช่น นายดิเรก ชัยนาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีรับผิดชอบ เพราะตนเองตั้งใจจะออกไปห้องน้ำโดยผ่านประตูหลังห้องประชุม แต่ทหารไม่ยอมให้ออกไป หลวงเดชาดิวงค์ วราวัฒน์ กล่าวได้ว่า ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมตำรวจตามระเบียบทางราชการให้พกอาวุธปืนได้ แต่กลับมีการตรวจค้นกัน จึงอยากทราบว่าผู้ใดสั่งลบล้างคำสั่งของอธิบดีกรมตำรวจและสั่งเมื่อใด ส่วนนายวิลาส โอสถานนท์ เสนอว่าต่อไปควรจะมีตำรวจของสภาและถอนทหารออกไป ควรเป็นหน้าที่ของสภาโดยตรงที่จะจัดการในเรื่องนี้ สำหรับคนอื่นไม่มีอำนาจจะสั่งสภาได้ ดังนั้นเมื่อมีผู้ออกคำสั่งให้ทหารตรวจค้นอาวุธปืนในผู้เข้าร่วมประชุมในสภา หลวงโกวิทอภัยวงศ์จึงเรียกร้องคนสั่งที่บงการให้ทหารตรวจค้นจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเพราะเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องกับหน้าที่

ในที่สุดหลวงประดิษฐมนูธรรมก็พยายามประนีประนอมโดยมิได้กล่าวโทษบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยตรง แต่ต้องการจะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของรัฐธรรมนูญโดยกล่าวในที่ประชุมว่าโดยส่วนตัวก็เห็นด้วยที่จะไม่พกอาวุธปืน แต่ในฐานะที่เป็นวิธีการอันหนึ่งหรือทุกฝ่ายจะต้องรู้สึกว่าการปฏิบัติต่อไปนั้นจะต้องเป็นแบบประชาธิปไตย ไม่ใช่กระทำโดยทางตรงหรือทางอ้อมที่จะใช้อำนาจแต่จะต้องทำตามรัฐธรรมนูญซึ่งจะเป็นเหตุผลที่สามารถรับฟังได้ และในการอภิปรายแสดงความเห็นนั้น หลวงประดิษฐมนูธรรมมิได้กล่าวโทษผู้ตรวจค้น โดยได้ย้ำถึงความสำคัญตอนหนึ่งว่า

³² เรื่องเดียวกัน

³³ เรื่องเดียวกัน.

...ขอให้เป็นที่เข้าใจเสียด้วยว่าในการที่เราพูดตำหนิการตรวจค้นอาวุธปืนครั้งนี้ ความจริงไม่ได้ตำหนิผู้กระทำการตามคำสั่ง เรากลับเคารพต่อผู้อื่นที่ปฏิบัติการจริงจึงต่อคำสั่งอันควรต้องชมเชย ฉะนั้นขอผู้ที่กระทำนั้นอย่าได้เข้าใจผิดหรือน้อยใจ ขอได้รับความชอบใจและเห็นใจจากพวกเราด้วย แต่ที่พูดไปแล้วก็โดยที่ว่าเป็นสถานที่ที่เป็นสภาซึ่งประธานสภา เป็นผู้มีส่วนเห็นชอบ แต่ตัวท่านเองประธานเองก็ถูกตรวจค้น เพราะฉะนั้นขอแจ้งด้วยใจจริงว่าที่พูดมาแล้วนั้นไม่ได้เกี่ยวกับนายทหารที่ทำตามหน้าที่ และการตรวจค้นปืนอย่างใดเลย...³⁴

ผลจากการอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้นายพลเรือตรีพระยาศรยุทธ เสนีรอนประธานสภาผู้แทนราษฎร ทำการแทนประธานสภา ได้สั่งว่าระเบียบการที่ทางการได้สั่งออกไปให้มีการตรวจค้นอาวุธปืนในสภาผู้แทนราษฎรนั้น ขอให้ถอนคำสั่งนั้น แล้วจะได้มีคำสั่งของประธานสภาผู้แทนราษฎรออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรต่อไป

การเกิดปรากฏการณ์ที่สำคัญในทางการเมืองของไทยหลังจากที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ไปแล้ว จะเห็นได้ว่าการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2475 รัฐบาลได้ออกคำสั่งมิให้ข้าราชการทั้งทหารและพลเรือนรวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พระมหากษัตริย์ทรงเลือกตั้ง สมัครเป็นสมาชิกของสมาคมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และที่เป็นอยู่ก่อนก็ให้ลาออกจากการเป็นสมาชิกต่อไป ต่อมาในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2475 รัฐบาลได้ดำเนินการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติของหลวงประดิษฐมนูธรรมตามคำเรียกร้องของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผลปรากฏว่าความเห็นในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีไม่ยอมรับแนวคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรมด้วยเสียงข้างมาก มีจำนวน 11 เสียง ผู้ที่สนับสนุนแนวคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรมมีจำนวน 3 เสียง (11 : 3) ขณะที่ผู้งดออกเสียง 5 เสียง ดังนั้นถึงแม้ว่าผู้งดออกเสียงจำนวน 5 คนจะยกมือสนับสนุนให้หลวงประดิษฐมนูธรรมทุกคนก็ยังคงพ่ายแพ้เสียงสนับสนุนแนวคิดของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ขณะที่คณะกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ส่วนมากเห็นชอบด้วยกับแนวคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรม และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ก็เห็นด้วยกับหลวงประดิษฐมนูธรรม เมื่อรัฐบาลไม่สนับสนุนเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมก็เป็นอันต้องยุติลง โดยหลวงประดิษฐมนูธรรมได้แถลงต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่าจะขอลาออกจากคณะรัฐมนตรีตามวิสัยทางประชาธิปไตย โดยจะทำเค้าโครงการเศรษฐกิจเสนอต่อราษฎรในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้

³⁴ เรื่องเดียวกัน.

แทนราษฎรประเภทที่ 1 ซึ่งหลวงประดิษฐมนูธรรมจะสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร³⁵

อย่างไรก็ตามความแตกแยกทางการเมืองระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนพระยามโนปกรณนิติธาดา กับพวกและกลุ่มที่สนับสนุนหลวงประดิษฐมนูธรรมก็ยังคงดำรงอยู่

จนกระทั่งมาถึงการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 58 และ 59 ในวันที่ 30 และ 31 มีนาคม พ.ศ. 2475 รัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดาได้ถูกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายอย่างหนักเกี่ยวกับคำสั่งของรัฐบาลที่ห้ามข้าราชการประจำทั้งทหารและพลเรือนรวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พระมหากษัตริย์ทรงเลือกตั้งเป็นสมาชิกสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง รวมทั้งคำสั่งของรัฐบาลที่ให้ทหารทำการตรวจค้นผู้ที่เข้าร่วมประชุมสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การที่พระยามโนปกรณนิติธาดานายกรัฐมนตรี ถูกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายโจมตีอย่างมาก เพราะรัฐบาลเพิ่งปฏิเสธร่าง “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ของหลวงประดิษฐมนูธรรม มันสมองของคณะราษฎรมาแล้วเมื่อไม่นานนี้เอง

จะเห็นได้ว่ารายชื่อคณะรัฐมนตรีที่ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 มีจำนวน 20 นาย ประกอบด้วย (1) พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ (2) นายพลเรือโทพระยาพระราชวังสัน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (3) พระยาศรีวิสารวาจา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรพาณิชย์ (4) เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์ เป็นรัฐมนตรี (5) เจ้าพระยา ธรรมศักดิ์มนตรี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ (6) พระยาจำแสนยบดีศรีบริบาล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (7) พระยาเทพวิฑูรพหุลศรุตชาติ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (8) นายพลเรือตรีพระยาศรีปริชาชลยุทธ เป็นรัฐมนตรี (9) นายพันเอกพระยาพลพลหุหเสนา เป็นรัฐมนตรี (10) นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช เป็นรัฐมนตรี (11) นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ เป็นรัฐมนตรี (12) พระยาประมวญวิชาพล เป็นรัฐมนตรี (13) นายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ เป็นรัฐมนตรี (14) หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นรัฐมนตรี (15) นายนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย เป็นรัฐมนตรี (16) นายพันตรี หลวงพิบูลสงคราม เป็นรัฐมนตรี (17) หลวงเดชสหกรณ์ เป็นรัฐมนตรี (18) นายประยูรภมรมนตรี เป็นรัฐมนตรี (19) นายแหบ พหลโยธิน เป็นรัฐมนตรี (20) นายตัว ลพาหุกรรม เป็นรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีทั้ง 20 นาย นี้ปรากฏว่าในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2475 มีผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อพิจารณาลงมติว่าจะรับแนวคิดของพระยามโนปกรณนิติธาดาหรือรับแนวคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรม เกี่ยวกับร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ

³⁵ มุลนิธิปริดี พนมยงค์. (2530). *ปริดี พนมยงค์ คนดีศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์. หน้า 7.

แห่งชาติ ปรากฏว่ามีผู้ไม่เข้าประชุม 1 คน ได้แก่ นายพลเรือตรีพระยาศรีปริชาชลยุทธ มีผู้เข้าร่วมประชุม 19 คนมีผู้เห็นด้วยกับแนวคิดของพระยามโนปกรณนิติธาดา จำนวน 11 คน และส่วนหนึ่งเป็นบุคคลที่เคยเป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ด้วย เช่น นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช นายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ นายนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย และนายประยูร ภมรมนตรี เป็นต้น

การที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชและนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธและนายนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย อดีตผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เช่นเดียวกับหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้หันไปสนับสนุนพระยามโนปกรณนิติธาดา ขณะที่นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ และนายพันโทหลวงพิบูลสงคราม อดีตผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 งดออกเสียงลงมติ เท่ากับว่าวางตนเป็นกลางท่ามกลางความขัดแย้งในคณะรัฐมนตรีนั้น แสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นปกติของเสถียรภาพของรัฐบาลขณะนั้นได้เป็นอย่างดี

ครั้งถึงวันที่ 30 มีนาคม ถึง 31 มีนาคม พ.ศ. 2475 ได้มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรได้อภิปรายตำหนิรัฐบาลให้รับผิดชอบต่อการที่มีคำสั่งให้ข้าราชการประจำทั้งทหารและพลเรือนรวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พระมหากษัตริย์ทรงเลือกตั้งจะต้องไม่เป็นสมาชิกสมาคมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และคำสั่งที่ให้ทหารตรวจค้นอาวุธปืนผู้ที่เข้าร่วมประชุมในสภาผู้แทนราษฎร ทั้งสองประเด็นหลังนี้ รัฐบาลโดยเฉพาะพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีถูกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายโจมตีอย่างรุนแรงว่าเป็นการกระทำที่เป็นเผด็จการ เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญบ้าง หรือฝ่ายบริหารเข้ามาก้าวก่ายการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติบ้าง

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลนับตั้งแต่การพิจารณาร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติมาจนกระทั่งถึงกรณีของรัฐบาลที่ออกคำสั่งทั้ง 2 กรณีที่เป็นเผด็จการและขัดต่อรัฐธรรมนูญ ทำให้รัฐบาลเริ่มเห็นว่าในอนาคตสภาผู้แทนราษฎรจะมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารของรัฐบาล ขณะเดียวกันคณะรัฐมนตรีก็เริ่มมีความแตกแยกความคิดเห็นทางเศรษฐกิจแห่งชาติอันเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก ดังนั้นพระยามโนปกรณนิติธาดาก็แก้ไขปัญหาทางการเมืองที่กำลังเผชิญหน้าอยู่เพื่อความมั่นคงของรัฐบาลขณะเดียวกันก็เพื่อหาทางลดรอนอิทธิพลของนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามในคณะรัฐบาลและในสภาผู้แทนราษฎรไปด้วย ด้วยการปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา

การปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา

ภายหลังการสิ้นสุดการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2475 พอ

เริ่มต้นวันใหม่ของ พ.ศ. 2476 คือวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 (ยังใช้วันที่ 1 เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย) รัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดาได้ออกประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร และตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

สาระสำคัญของพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 มีสาระสำคัญดังนี้

...โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า สภาผู้แทนราษฎรในขณะนี้คงประกอบด้วยสมาชิกซึ่งตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราว จนกว่าจะถึงเวลาอันสมควรที่จะโปรดเกล้าฯ ให้ราษฎรตั้งผู้แทนขึ้นมา เพราะฉะนั้นจึงไม่เป็นการสมควรที่สภาจะพึงดำเนินการเปลี่ยนแปลงนโยบายสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นรากเหง้าแห่งความเป็นอยู่ของประเทศมาแล้วแต่โบราณกาล ณ บัดนี้ ปรากฏว่ามีสมาชิกเป็นจำนวนมากแสดงความปรารถนาแรงกล้าที่จะทำการเปลี่ยนแปลงไปในทางนั้น โดยวิธีการอันเป็นอุบายทางอ้อม ที่จะบังคับข่มขู่ให้สภาต้องดำเนินการไปตามความปรารถนาของตน เป็นการไม่สมควรเป็นที่เห็นได้ชัดแจ้งแล้วว่า จะประชุมกันบัญชาการของประเทศโดยความสวัสดีภาพไม่ได้แล้วสามารถจะนำมาซึ่งความไม่มั่นคงต่อประเทศ และทำลายความสุขสงบสมบูรณ์ของอาณาประชาราษฎร ทรงพระราชดำริเห็นว่า เป็นเวลาฉุกเฉินแล้วสมควรต้องจัดการป้องกันความหายนะอันจะมาสู่ประเทศและอาณาประชาราษฎรทั่วไป

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้มีข้อความดังต่อไปนี้

1. ให้ปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรนี้เสีย และห้ามมิให้เรียกประชุม จนกว่าจะได้มีสภาผู้แทนราษฎรขึ้นใหม่ เมื่อได้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรตามความในรัฐธรรมนูญนั้นแล้ว
2. ให้ยุบคณะรัฐมนตรีปัจจุบันนี้เสีย และให้มีคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่กอร์ปด้วยนายกรัฐมนตรีหนึ่งนายกับรัฐมนตรีอื่นๆ อีกไม่เกินยี่สิบนายและให้นายกรัฐมนตรีคณะซึ่งยุบนี้เป็นนายกของคณะรัฐมนตรีใหม่กับให้รัฐมนตรีผู้ซึ่งว่าการกระทรวงต่างๆ อยู่ในเวลานี้ เป็นสมาชิกของคณะรัฐมนตรีใหม่โดยตำแหน่ง ส่วนรัฐมนตรีอื่นๆ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นโดยคำแนะนำของนายกรัฐมนตรีอีกต่อไป
3. ตราบใดที่ยังไม่ได้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรและยังมีได้เรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรใหม่นั้น และยังไม่ได้ตั้งคณะรัฐมนตรีตามความในรัฐธรรมนูญแล้ว ให้คณะรัฐมนตรีใหม่ตามพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้เป็นผู้ใช้อำนาจต่างๆ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ให้ไว้แก่คณะรัฐมนตรี
4. ตราบใดที่ยังไม่ได้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรและยังมิได้เรียกประชุมสภาผู้แทน

ราษฎรใหม่นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะได้ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติตามคำแนะนำและยินยอมของคณะรัฐมนตรี

5. ตราบใดที่ยังมิได้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ยังมีได้เรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรใหม่นั้น และยังไม่ได้ตั้งคณะรัฐมนตรีตามความในรัฐธรรมนูญแล้ว ให้ระงับการบัญญัติต่างๆ ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งขัดกับพระราชกฤษฎีกานี้เสีย ส่วนบทบัญญัติอื่นๆ ในรัฐธรรมนูญนั้น ให้เป็นอันยังคงใช้ต่อไป³⁶

ภายหลังได้ออกประกาศพระราชกฤษฎีกานับนี้แล้ว พระราชกฤษฎีกาได้บัญญัติให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างๆ คงดำรงตำแหน่งอยู่ต่อไป เว้นแต่รัฐมนตรีอื่นเท่านั้นต้องพ้นตำแหน่งไปและจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขึ้นใหม่ตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี ดังนั้นจึงได้มีการประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้งรัฐมนตรีตามความในข้อ 2 แห่งพระราชกฤษฎีกาประกอบด้วย (1) พระยาอุดมพงษ์เพ็ญสวัสดิ์ (2) นายพลเรือตรีพระยาปรีชาชลยุทธ (3) พระยามานวราชเสวี (4) นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา (5) นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช (6) นายพันเอกพระยาฤทธิ์อัคเนย์ (7) นายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ์ (8) นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม (9) นายนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย (10) นาวาตรีหลวงศุภชลาศัย (11) นายประยูร ภมรมนตรี

ดังนั้นคณะรัฐมนตรีชุดนี้ประกอบด้วยพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างๆ อีก 7 นายยังคงเป็นรัฐมนตรีและแต่งตั้งเพิ่มอีก 11 นายเป็นรัฐมนตรี เมื่อเปรียบเทียบกับคณะรัฐมนตรีแต่เดิมที่แต่งตั้งเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 จะพบว่า มีรัฐมนตรีเดิมที่มีได้รับแต่งตั้งขึ้นใหม่ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย (1) พระยาประมวญวิชาพูล (2) หลวงประดิษฐมนูธรรม (3) หลวงเดชสหกรณ์ (4) นายแนบ พหลโยธิน (5) นายตั้ว ลพานุกรม สำหรับหลวงประดิษฐมนูธรรม และนายแนบ พหลโยธิน ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดเค้าโครงการเศรษฐกิจของพระยามโนปกรณนิติธาดา ส่วนนายตั้ว ลพานุกรม เป็นผู้คัดออกเสียงร่วมกับนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นผู้ไม่เลือกข้างให้ชัดเจน

สำหรับหลวงเดชสหกรณ์นั้น มีข้อที่น่าสังเกตคือได้ลงมติสนับสนุนพระยามโนปกรณนิติธาดาในวันประชุมคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจเมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2475 แต่ในการประชุมกรรมมาธิการพิจารณา “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ณ วังปารุสกวัน เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2475 ได้เสนอความคิดเห็นบางประการที่เห็นด้วยกับแนวคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรมดังเช่นคำอภิปรายบางประเด็น ดังนี้

...ปัญหาใหญ่เรื่องรวมที่ดินนั้นสำคัญอยู่ที่ว่าจะรวมด้วยวิธีไหนใน
หลักการนั้นเห็นด้วย หลักการเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ทุกข้อทุก

³⁶ ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์. (2526). *วรรณกรรมไทยเรื่อง “รัฐสภาไทยในรอบ 42 ปี”*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิธนาคารกรุงเทพ.
หน้า 60 - 61.

ระยะต้องดูว่าเราจะทำได้แค่ไหน โครงการมีถึงการที่รัฐบาลทำการค้าขายเองด้วยจะกระทบกระเทือนถึงต่างประเทศมากไหม เช่น การค้าขายตกอยู่ในมือคนต่างประเทศส่วนมาก...³⁷ ...ว่าเศรษฐกิจโดยทั่วไปนั้นข้าพเจ้าไม่มีความรู้แต่เศรษฐกิจทางขนส่งแล้ว เช่น รถไฟ เป็นต้น เมื่อรัฐบาลได้ทุนมาตั้ง 200 ล้านแล้ว ถ้าปล่อยให้มีคนแข่งขัน รัฐบาลไม่ควบคุมเสียเอง ก็จะเก็บทุนไม่ขึ้นตั้งตัวอย่างในประเทศอังกฤษเวลานี้จะตายอยู่แล้ว ถึงแก่บริษัทรถไฟต้องเดินรถยนต์เองเพื่อแข่งขันกับบริษัทรถยนต์อื่นที่แข่งขันกับรถไฟ ในเรื่องนี้ก็ทำนองเดียวกันเราจึงต้องจัดเสียเอง ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับความคิดหลวงประดิษฐ...³⁸ ...การแพทย์เท่ากับการประกันชีวิต ข้าพเจ้าเห็นด้วย เพราะในโรงงานต้องมีหมอคอยดูแลคนงานเช่นเดียวกับการประกันอาชีพของคนงานตลอดจนจัดบ้านให้คนงานอยู่ รัฐบาลคนงานเข้าทำงานเพื่อช่วยพ่อเมื่อออกจากงาน คนงานย่อมได้รับความดูแลพอใจมาก ซึ่งเท่ากับโครงการของหลวงประดิษฐ...³⁹

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดของหลวงเดชสทรณที่แสดงออกในคณะกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติที่พระยามโนปกรณ์นิติธาดาซึ่งประชุมอยู่ด้วยคงจะรู้สึกได้ถึงหลักการของหลวงเดชสทรณอยู่บ้าง

หลังจากนั้นได้มีการประกาศชื่อคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จำนวน 18 นาย เป็นรัฐมนตรีที่ได้รับการแต่งตั้งมาแล้ว เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 จำนวน 15 นายและมีคนใหม่ มาร่วมอีก 3 นาย คือพระยาอุดมพงษ์เพ็ญสวัสดิ์ นายนาวาตรีหลวงศุภชลาศัย และพระยามานวราชเสวี

หนึ่งในวันเดียวกับที่มีประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎร และแต่งตั้งรัฐมนตรีใหม่นี้เองรัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ถึงความจำเป็นของรัฐบาลที่ต้องประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎร ตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่และรอการใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา พอสรุปถึงเหตุผลที่สำคัญดังนี้ คือ (1) เกิดความแตกแยกในคณะรัฐมนตรีออกเป็น 2 ฝ่าย และไม่สามารถจะคล้อยตามกันไปได้เนื่องจากความเห็นข้างน้อยต้องการวางนโยบายเศรษฐกิจไปในทางอันมีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์ ส่วนความเห็นข้างมากเห็นว่านโยบายดังกล่าวตรงกันข้ามกับขนบธรรมเนียมประเพณีของคนไทย นโยบายเช่นนั้นจะนำมาซึ่งความหายนะแก่

³⁷ ชัยอนันต์ สมุทวณิชย์และชัตติยา วรรณสูตร. เรื่องเดียวกัน. หน้า 294

³⁸ เรื่องเดียวกัน. หน้า 295.

³⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 296.

ประชาชน และเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศ (2) สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกที่แต่งตั้งชั่วคราวเท่านั้น จึงไม่ควรจะวางนโยบายทางเศรษฐกิจใหม่ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงประเพณีเดิมที่มีอยู่ ประดุจเป็นการพลิกแผ่นดินแต่สมาชิกเป็นจำนวนมากมีความปรารถนาที่จะทำเช่นนั้น และมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อรัฐมนตรีอันมีจำนวนข้างน้อยในคณะรัฐมนตรี (3) ความแตกต่างกันในสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีหน้าที่ในทางนิติบัญญัติกับคณะรัฐมนตรีซึ่งมีหน้าที่ในทางบริหาร นับเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศ⁴⁰

ด้วยเหตุผลทั้ง 3 ประการ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญแต่เฉพาะบางมาตราเป็นการชั่วคราวเท่านั้น

การประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 และมีแถลงการณ์ของรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาระบุถึงความจำเป็นต้องปิดสภาผู้แทนราษฎร ตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่และรอกการใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรานั้น ประเด็นที่ได้รับการกล่าวขานกันมากก็คือการที่รัฐบาลกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจส่อเค้าไปในทางที่มีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์

การที่รัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยเพื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี เพราะไม่ได้ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรตามความในข้อ 4 ของพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2476 โดยอ้างว่าการก่อให้เกิดหรือแม้แต่เพียงพยายามก่อให้เกิดคอมมิวนิสต์ นับได้ว่าเป็นความหายนะของประชาชนและเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศจึงได้กำหนดโทษและให้ผู้สนับสนุนส่งเสริมและสมาชิกของสมาคมดังกล่าวมีความผิดด้วย⁴¹

นอกจากนี้ในวันเดียวกันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ เกี่ยวกับการจดทะเบียนสมาคมว่า ถ้าหากวัตถุประสงค์ของสมาคมใดน่าจะเป็นอันตรายต่อสันติภาพของประชาชนหรือก่อให้เกิดความไม่สงบ นายทะเบียนจะไม่รับจดทะเบียนสมาคมก็ได้ และยังได้แก้ไขกฎหมายลักษณะอาญาเพิ่มโทษ ผู้ฝ่าฝืนคำสั่งนายทะเบียนที่ขัดชื่อสมาคมแล้ว และผู้นั้นยังขึ้นดำเนินการอยู่อีก⁴²

ในช่วงเวลาไม่ถึงสัปดาห์รัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาได้อาศัยอำนาจบริหารควบคุมอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติโดยไม่ต้องผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร เพราะอาศัยพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ดำเนินการ

⁴⁰ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. (2526). *เรื่องเดียวกัน*. หน้า 63 - 64.

⁴¹ *เรื่องเดียวกัน*. หน้า 65.

⁴² *เรื่องเดียวกัน*.

กวาดล้างผู้ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันกับตนเกี่ยวกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ ด้วยการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 และประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์เกี่ยวกับการจดทะเบียนสมาคม ทำให้ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียนด้วยความบริสุทธิ์ใจของบุคคลทั่วไป และหลวงประดิษฐมนูธรรม ก็ถูกกล่าวหาจากกลุ่มพระยามโนปกรณ์นิติธาดาอย่างไม่เป็นธรรมด้วย

หลังจากนั้นต่อมาในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2476 พระยามโนปกรณ์นิติธาดานายกรัฐมนตรีได้เชิญหลวงประดิษฐมนูธรรมไปพบที่วังปารุสก์วันและขอร้องให้เดินทางออกนอกประเทศ ขณะที่ได้มีแถลงการณ์แจกจ่ายโดยทั่วไปเกี่ยวกับพระราชวิจารณ์โครงการเศรษฐกิจซึ่งหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ร่างเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา พระยามโนปกรณ์นิติธาดานายกรัฐมนตรีได้ยกเหตุผลนานาประการขึ้นมาเกลี้ยกล่อมหลวงประดิษฐมนูธรรมให้เดินทางออกนอกประเทศ โดยไม่บังคับว่าจะต้องออกไปพำนักอยู่ในประเทศใด แล้วแต่ความต้องการของหลวงประดิษฐมนูธรรม ในการนี้รัฐบาลยินดีจะออกค่าใช้จ่ายให้ปีละ 1000 ปอนด์⁴³ สถานการณ์ทางการเมืองโดยรวมขณะนั้น แสดงให้เห็นถึงแผนการดำเนินการของพระยามโนปกรณ์นิติธาดากับพวกที่ต้องการกำจัดหลวงประดิษฐมนูธรรมซึ่งเป็นมันสมองของคณะราษฎรให้ออกไปจากเส้นทางการเมืองของไทยอย่างมียุทธศาสตร์อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ดังนั้นตามข้อเสนอของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา หลวงประดิษฐมนูธรรมซึ่งสามารถอ่านเกมของพระยามโนปกรณ์นิติธาดาได้ออก และคงประเมินสถานการณ์ได้ว่าจะเป็นอย่างไรถ้าปฏิเสธคำขอของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา จึงจำเป็นต้องรับคำขอร้องนั้น และได้เดินทางออกไปพำนักในต่างประเทศเมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2476 แผนการณ์ของพระยามโนปกรณ์นิติธาดากับพวกจึงสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ในที่สุด

แผนการยึดอำนาจของพระยามโนปกรณ์นิติธาดาโดยอาศัยพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรานั้น ผู้ที่มีบทบาทอยู่เบื้องหลังที่สำคัญ คือ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช ซึ่งเป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการที่สำคัญผู้หนึ่งที่ต่อต้านหลวงประดิษฐมนูธรรมและหันไปร่วมมือกับพระยามโนปกรณ์นิติธาดา และนายประยูร ภมรมนตรีผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองอีกผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญและได้เข้าร่วมมือกับพระยามโนปกรณ์นิติธาดา นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช และนายพลเรือโทพระยาราชวังสัน อย่างใกล้ชิดในการปิดสภาผู้แทนราษฎรและโค่นล้มรัฐบาลได้ในครั้งนั้น⁴⁴

เมื่อใกล้กำหนดวันจะออกเดินทางออกจากประเทศไทย หลวงประดิษฐมนูธรรมจึงได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่าการเดินทางไปต่างประเทศครั้งนี้ยังไม่มีกำหนดว่าจะกลับเมื่อใด

⁴³ สุพจน์ ตำนตระกุล. (2514). *ชีวิตและงานของ ดร.ปรีดี พนมยงค์*. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์. หน้า 114.

⁴⁴ *เรื่องเดียวกัน*.

จนกว่ารัฐบาลจะเรียกกลับ⁴⁵ และต่อข้อซักถามของหนังสือพิมพ์เรื่องคอมมิวนิสต์ หลวงประดิษฐมนูธรรมได้ตอบว่าตนเองไม่ใช่คอมมิวนิสต์ แต่ยอมรับว่าเป็นเพียงโซเซียลลิสต์ จะเป็นคอมมิวนิสต์ไม่ได้ เพราะโครงการเค้าโครงการเศรษฐกิจของตนนั้น มีทั้งโซเซียลลิสต์ ลิเบอรัล สหกรณ์รวมผลอยู่ในโครงการด้วย⁴⁶ สอดคล้องกับคำอธิบายที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2475⁴⁷ และในวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2475⁴⁸ ภายหลังจากที่หลวงประดิษฐมนูธรรมได้เดินทางไปถึงประเทศสิงคโปร์แล้ว ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ที่สอบถามเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจที่เป็นต้นเหตุให้ตนเองต้องเดินทางออกนอกประเทศว่ามีใช่เป็นคอมมิวนิสต์เหมือนดังที่ถูกกล่าวหาแต่เป็นเพียง “Radical Socialist” เท่านั้น⁴⁹

ในวันที่หลวงประดิษฐมนูธรรม เดินทางออกนอกประเทศได้มีประชาชนไปส่งเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนี้มีรัฐมนตรีและอดีตรัฐมนตรี เช่น นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา พระยานวราชเสวี นายนาวาตรีหลวงศุภชลาศัย นายพันโทหลวงพิบูลสงคราม นายแพบพหลโยธิน นายตัว ลพานุกรม หลวงเดชสหกรณ์ นายพันเอกพระยาฤทธิ์อัคเนย์ นายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ นอกจากนี้ยังมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปส่งด้วยอีกเป็นจำนวนมาก เช่น หลวงแสงนิติศาสตร์ พระวุฒิศาสตร์เนติญาณ พระนิติศาสตร์ไพศาล นายมานิต วสุวัต นายดิเรก ชัยนาม นายจรรยา สืบแสง⁵⁰ ฯลฯ เป็นต้น

การออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาขึ้นมาก็ดี การบีบบังคับให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางออกนอกประเทศก็ดี หรือการที่รัฐบาลจัดพิมพ์เอกสารสมุดปกขาวซึ่งอ้างว่าเป็นพระบรมราชโองการวินิจฉัยเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมก็ดี⁵¹ ล้วนแล้วแต่เป็นการดำเนินงานของรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาเพื่อสนับสนุนการออกแถลงการณ์ของรัฐบาลเกี่ยวกับความจำเป็นที่ต้องปิดสภาผู้แทนราษฎร และรอการใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 ที่มีความตอนหนึ่งกล่าวว่า “...ในคณะรัฐมนตรี ณ บัดนี้เกิดแตกกันเป็นสองพวก มีความเห็นแตกต่างกันและไม่สามารถที่คล้อยตามกันได้ ความเห็นข้างน้อยนั้นปรารถนาที่จะวางนโยบายเศรษฐกิจไปในทางอันเป็นคอมมิวนิสต์...”⁵² ทั้งนี้เพื่อความชอบธรรมของรัฐบาลในการออกพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา คำแถลงการณ์ดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็น

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน. หน้า 115.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁷ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. รายงานการประชุมรัฐมนตรี ครั้งที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2475.

⁴⁸ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. รายงานการประชุมรัฐมนตรี ครั้งที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2475.

⁴⁹ สุพจน์ ตำนตระกุล. (2514). เรื่องเดียวกัน. หน้า 114.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า 116.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 118.

⁵² ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. เรื่องเดียวกัน. หน้า 63 - 64.

ได้ว่ารัฐมนตรีความเห็นข้างน้อยนั้นหมายถึงหลวงประดิษฐมนูธรรมผู้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติกับผู้สนับสนุนในคณะรัฐมนตรี เป็นการใช้ยุทธวิธีกำจัดฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาได้ออกแถลงการณ์ประณามหลวงประดิษฐมนูธรรมว่าเป็นคอมมิวนิสต์⁵³ นับเป็นการตราบาปให้กับผู้บริสุทธิ์ในทางการเมืองอย่างไม่มีทางที่จะลบล้างมลทินให้กับตนเองได้เลยขณะนั้น พร้อมกันนั้นหลวงประดิษฐมนูธรรมกับภริยาก็ถูกบังคับให้ต้องเดินทางออกนอกประเทศไทยไปอาศัยอยู่ในฝรั่งเศสตามความต้องการของรัฐบาล

การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลและการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร

การที่รัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาสามารถปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรารวมทั้งบีบบังคับให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางออกนอกประเทศได้เป็นผลสำเร็จ แสดงให้เห็นถึงก้ำว้างของพระยามโนปกรณ์นิติธาดาที่ต้องการลิดรอนอิทธิพลของคณะราษฎรผู้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้อย่างมีขั้นตอน เพื่อมิให้ขาดความชอบธรรม แต่โดยความเป็นจริงแล้ว พระยามโนปกรณ์นิติธาดานายกรัฐมนตรีกำลังขัดขวางการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยของคณะราษฎรโดยสิ้นเชิง

แผนการสำคัญของพระยามโนปกรณ์นิติธาดาในการถอนรากถอนโคนของคณะราษฎรคือการกำจัดนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาอดีตหัวหน้าคณะราษฎรผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีร่วมอยู่ในคณะรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาให้พ้นจากอำนาจทางการเมือง เพราะนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนายังเป็นบุคคลสำคัญที่คณะราษฎรให้การยอมรับเช่นเดียวกับหลวงประดิษฐมนูธรรม นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาขณะนั้นยังคงเป็นผู้บัญชาการทหารบก และได้รับการยอมรับนับถือจากบรรดาทหารในกองทัพทั่วไปอีกด้วย

สุพจน์ ด้านตระกูล ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ชีวิตและงานของ ดร.ปรีดี พนมยงค์” เอาไว้ตอนหนึ่งถึงกลอุบายของพระยามโนปกรณ์นิติธาดาที่ต้องการจะโค่นล้มอำนาจของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาว่า...

...พระยามโนฯ จึงใช้แผนเกลี้ยกล่อมให้เจ้าคุณพหลฯ เบื่อหน่ายต่อตำแหน่งทางการเมืองคือ ตำแหน่งรัฐมนตรีซึ่งท่านดำรงอยู่ขณะนั้น และไกลกว่านั้นยังได้ชี้แนะให้ท่านลาออกจากผู้บัญชาการทหารบกด้วย ...ผู้ที่รับแผนพระยามโนฯ ไปเกลี้ยกล่อมเจ้าคุณ

⁵³ ดู ปรีดี พนมยงค์. (2544). *ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดงานฉลอง 100 ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 100 ปีชาติกาล. หน้า 48.

พหลฯ คือ พระยาทรงสุรเดช พระยาฤทธิอัคเนย์และพระประศาสน์พิทยายุทธ ทั้ง 3 คนนี้ได้ผลัดเปลี่ยนเวียนกันไปรบเจ้าคุณพหลฯ โดยชักแม่น้ำทั้งห้าขึ้นมาอ้างต่างๆ นานา และทำที่ว่าเป็นบุคคลทั้ง 3 คือพระยาทรงฯ พระยาฤทธิฯ และพระประศาสน์ฯ ที่จะลาออกจากตำแหน่งเช่นกัน ที่มาแนะนำท่านเจ้าคุณฯ ก็เพราะด้วยความรักไม่ควรจะให้เกียรติประวัติอันดีงามเสื่อมเสียเพราะการเมือง...⁵⁴

ถ้าพิจารณาบทบาทของนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช เมื่อครั้งประชุมคณะกรรมการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติก็ดี หรือในการประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจก็ดี นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชได้มีบทบาทสำคัญในการคัดค้านแนวคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรมและสนับสนุนแนวคิดของพระยามโนปกรณนิติธาดาโดยตลอด อีกคนหนึ่งคือนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธก็ออกเสียงสนับสนุนแนวคิดของพระยามโนปกรณนิติธาดาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีขณะที่นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ และนายพันโทหลวงพิบูลสงคราม งดออกเสียงลงมติ เท่ากับวางตัวเป็นกลาง ดังนั้นเมื่อฝ่ายที่อยู่ข้างเดียวกับพระยามโนปกรณนิติธาดา โดยเฉพาะนายพันเอกพระยาทรงสุรเดชและนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ ร่วมด้วยนายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ซึ่งเคยวางตัวเป็นกลางในคณะรัฐมนตรี มาเกลี้ยกล่อมให้นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีและตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกด้วย โดยที่บุคคลทั้งสามที่เคยร่วมกันเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยกันมาจะลาออกจากตำแหน่งด้วย จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าฝ่ายที่สนับสนุนพระยามโนปกรณนิติธาดาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมาชักชวนให้บุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารบก ด้วยเหตุผลประการใด

อย่างไรก็ตามนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาก็คงมีแผนการอยู่ในใจที่จะแก้เกมอย่างไรมิให้ตนเองตกเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำหลังจากที่หลวงประดิษฐมนูธรรมต้องเดินทางออกนอกประเทศไปแล้วในวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2476 การที่พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ลาออกพร้อมกับสามทหารเสือ อาจทำให้อำนาจของพระยามโนปกรณนิติธาดาได้ แต่การที่นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนามีตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกก็อาจต้องหมดอิทธิพลด้วยเช่นกัน ขณะที่พระยามโนปกรณนิติธาดายังมีบุคคลสำคัญในคณะราษฎรให้การสนับสนุนความคิดของตนอยู่คือนายพันเอกพระยาทรงสุรเดชและนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ

อย่างไรก็ตามนายพันโทหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งวางตัวเป็นกลางในคณะรัฐมนตรีและเป็นฝ่ายเดียวกับนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ไม่ได้รับการทาบทามให้ลาออกด้วย

⁵⁴ สุพจน์ ด้านตระกูล. (2514). *เรื่องเดียวกัน*. หน้า 119 - 120.

หรือนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาอาจต้องการให้นายพันโทหลวงพิบูลสงครามเป็นฐานเอาไว้ในคณะรัฐบาลและกองทัพเพื่อให้นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนามีที่สำหรับลุกขึ้นยืนต่อสู้กับฝ่ายพระยามโนปกรณ์นิติธาดาเมื่อถึงคราวจำเป็น ดังนั้นเมื่อนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาตัดสินใจลาออก นายพันโทหลวงพิบูลสงครามจึงยังคงดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีของพระยามโนปกรณ์นิติธาดาและดำรงตำแหน่งสำคัญในกองทัพไปด้วย

ในที่สุดในวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2476 หลังจากที่หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางออกจากประเทศไทยแล้ว ประมาณ 1 เดือนกับ 5 วัน จึงได้มีระบมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ และนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2476 โดยเหตุผลที่บุคคลทั้ง 4 ได้รับราชการตราครุฑครบ 1 ปีแล้ว มีความเจ็บป่วยอยู่⁵⁵

ในวันเดียวกันนี้เอง ได้มีพระบรมราชโองการอนุญาตให้ นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้บัญชาการทหารบก นายพันเอกพระยาทรงสุรเดชผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการและผู้รั้งตำแหน่งเจ้ากรมยุทธการทหารบก นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ผู้บังคับฝ่ายยุทธการและผู้รั้งตำแหน่งเจ้ากรมยุทธการทหารบก และนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก ลาออกจากราชการตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2476 เช่นกัน⁵⁶

พร้อมกันในวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้นายพลตรีพระยาพิชัยสงครามเป็นรัฐมนตรีและเป็นผู้รักษาการแทนในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก นายพันเอกพระยาศรีสิทธิสงครามเป็นรัฐมนตรี และเป็นผู้รักษาราชการในตำแหน่งเจ้ากรมยุทธการทหารบก และนายพันโทหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรี และเป็นผู้บังคับทหารปืนใหญ่ เป็นผู้รักษาราชการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ

เป็นที่น่าสังเกตว่าถึงแม้ว่านายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาจะลาออกจากตำแหน่งทั้งรัฐมนตรีและฝ่ายทหาร แต่นายพันโทหลวงพิบูลสงครามฐานกำลังสำคัญของนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา กลับได้รับตำแหน่งทางทหารสูงขึ้น คือตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ

ภายหลังที่นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้บัญชาการทหารบกได้ลาออกพร้อมกับนายพันเอกพระยาทรงสุรเดช นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์และนายพันโทพระประศาสน์

⁵⁵ ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์. (2526). *เรื่องเดียวกัน*. หน้า 67.

⁵⁶ *เรื่องเดียวกัน*.

พิทยายุทธ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2476 แล้ว ครั้นถึงวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้พ้นจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกไปได้เพียง 2 วัน ก็เป็นหัวหน้านำกำลังทหารเข้ายึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา โดยมีนายพันโทหลวงพิบูลสงคราม และนายนาวาโทหลวงศุภชลาศัย เป็นเลขานุการหัวหน้าผู้ยึดอำนาจการปกครอง ฝ่ายทหารบกและเลขานุการหัวหน้าผู้ยึดอำนาจการปกครองฝ่ายทหารเรือตามลำดับได้เป็นผลสำเร็จ ในคำ “ประกาศของผู้ยึดอำนาจการปกครองประเทศ” มีข้อความสำคัญตอนหนึ่งว่า

...ด้วยคณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดิน ณ บัดนี้ไม่ถูกต้อง ครบถ้วนตามรัฐธรรมนูญโดยเริ่มต้นเปิดสภาผู้แทนราษฎร แล้ว จึงได้ดำเนินการเพื่อให้มีการเปิดสภาผู้แทนราษฎรดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ...คณะนี้ได้จัดการไปแล้วคือ ได้โทรเลขกราบบังคมทูลพระกรุณาไปยังพระราชวังไกลกังวล หัวหิน ตามนัยที่กล่าวมาแล้วกับได้ให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง และได้แจ้งให้กระทรวง ทบวง การ ดำเนินราชการไปเช่นเคย...⁵⁷

ในคำแถลงการณ์ของคณะผู้ยึดครองอำนาจปกครองประเทศ มีผู้ลงชื่อตามคำประกาศ 3 คน คือ นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายพันโทหลวงพิบูลสงคราม เลขานุการฝ่ายทหารบก และนายนาวาโทหลวงศุภชลาศัย เลขานุการฝ่ายทหารเรือ

สำหรับหนังสือที่หัวหน้าผู้ยึดอำนาจปกครองประเทศมีไปถึงพระยามโนปกรณนิติธาดา เพื่อให้ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมีผู้ลงชื่อ 2 คน คือ นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา และนายพันโทหลวงพิบูลสงครามเลขานุการ หลังจากนั้นพระยามโนปกรณนิติธาดาพร้อมกับคณะรัฐมนตรีได้ตัดสินใจลาออก

ในวันเดียวกันนี้ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 26 คน ได้ยื่นคำร้องต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร เพื่อขอให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรนำความกราบบังคมทูลให้เรียกประชุมวิสามัญสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ ประธานสภาผู้แทนจึงได้ติดต่อแจ้งให้นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาหัวหน้าผู้ยึดอำนาจการปกครองทราบหลังจากนั้น ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาตามที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าคณะผู้ยึดอำนาจการปกครองประเทศพร้อมทั้งได้นำคำร้องของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ขอให้มีการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรพร้อมด้วยหนังสือกราบบังคมทูลเพื่อให้เปิดสภาผู้แทนราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายในครั้งนี้ด้วยเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476 หลังจากนั้นได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระ

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 68.

ราชกฤษฎีกาเปิดประชุมวิสามัญสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476 รวมแล้วเป็นเวลา 1 เดือน กับ 20 วันภายหลังจากที่พระยามโนปกรณ์นิติธาดา ประกาศใช้พระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา

ในวันเดียวกันกับที่มีพระราชกฤษฎีกาเปิดประชุมวิสามัญสภาผู้แทนราษฎร ก็ได้มีประกาศพระบรมราชโองการ แต่งตั้งให้นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีเจ้าพระยาพิชัยญาติ ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476

ครั้นถึงวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ขึ้นบริหารประเทศโดยมีรายชื่อบุคคลประกอบด้วย (1) นายพลตรีพระยาประเสริฐสงคราม เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (2) พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (3) พระยาโกมารกุลมนตรี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ (4) เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพระคลัง (5) เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ (6) พระยานิติศาสตร์ไพศาล เป็นรัฐมนตรีว่าการแทนรัฐมนตรีว่าการยุติธรรม (7) พระยาสุรียานุวัตร เป็นรัฐมนตรี (8) นายพลเรือตรีพระยาปรีชาชลยุทธ เป็นรัฐมนตรี (9) นายพันเอกพระสิทธิเรืองเดชพล เป็นรัฐมนตรี (10) นายพันโทหลวงพิบูลสงคราม เป็นรัฐมนตรี (11) นายนาวาโทหลวงศุภชลาศัย เป็นรัฐมนตรี (12) นายนาวาโทหลวงสินธุสงครามชัย เป็นรัฐมนตรี (13) หลวงนฤเบศร์มานิต เป็นรัฐมนตรี (14) หลวงสิริราชไมตรี เป็นรัฐมนตรี

จะเห็นว่ารายชื่อคณะรัฐมนตรีหลังจากการยึดอำนาจของนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา จะพบว่าไม่มีรายชื่อสามทหารเสือ คือ นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ และนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ เป็นรัฐมนตรีร่วมคณะรัฐบาล ดังนั้นการยึดอำนาจของนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาในครั้งนั้น จึงเท่ากับยึดอำนาจของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา กลับคืนมาให้กับกลุ่มอำนาจที่ต้องการจะรักษารัฐธรรมนูญต่อไป ทำให้พระยามโนปกรณ์นิติธาดาต้องยุติบทบาททางการเมืองไปโดยสิ้นเชิง และทั้งสามทหารเสืออดีตผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองต้องพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีและตำแหน่งทางการเมืองไปในที่สุด เหลือแต่การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างเดียว

อย่างไรก็ตามนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนานายกรัฐมนตรีได้ให้คำมั่นสัญญาแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าจะขอดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพียง 10 - 15 วัน เท่านั้น เพื่อจะได้หาผู้ที่สมควรจะเป็นนายกรัฐมนตรีที่เหมาะสมต่อไป แต่เมื่อกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2476 โดยจะดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและรัฐมนตรีแต่เพียงอย่างเดียว ปรากฏว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า

อยู่หัวทรงมีพระราชหัตถเลขาตอบแก่นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนาที่มีสาระสำคัญดังนี้

...1. ที่ท่านว่าหย่อนความรู้ในทางกฎหมายและการเมือง ไม่สันทัด
จัดเจนพอที่จะเป็นผู้นำประเทศชาติให้บรรลุผลอันดีนั้นหาใช่
เป็นการสำคัญแท้หนักไม่ เพราะท่านก็ได้มีที่ปรึกษาและรัฐมนตรี
ผู้ทรงวิทยาคุณในทางนี้ช่วยเหลืออยู่แล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่า
คุณสมบัติอันสำคัญยิ่งของนายกรัฐมนตรีก็คือ เป็นผู้ได้รับความ
เชื่อถือไว้วางใจ ของประชาชนพลเมือง และเป็นผู้ที่สามารถยึด
เหนี่ยวหน้าใจคนทั้งหลายประสานสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ช่วยให้
ราชการดำเนินไปด้วยดีปราศจากอุปสรรค เป็นประโยชน์ตั้งาม
แก่ชาติบ้านเมือง ในเวลาบัดนี้จะหาผู้ใดนอกจากตัวท่านที่จะ
บริหารด้วยคุณสมบัติดังกล่าวมานี้ยากนัก

...2. ที่ท่านว่าต้องทำหน้าที่ผู้บัญชาการทหารบก มีภารกิจต้อง
กระทำมากอยู่แล้ว เมื่อต้องมีตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกตำแหน่ง
หนึ่ง ทำให้มีภาระเพิ่มมากขึ้นนั้น ข้าพเจ้าก็เห็นใจท่านอยู่ แต่
เห็นว่าในทางทหาร ท่านมีผู้ช่วยที่มีความรู้ความชำนาญในวิชา
ทหารหลายคน พอจะแบ่งภาระของท่านไม่ถึงเหนือบ่ากว่าแรง
มากนัก

...3. ที่ท่านวิตกว่าที่มีตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการ
ทหารบก จะทำให้คนทั้งหลายครหาได้ว่าประเทศสยามปกครอง
โดยอำนาจทางทหารนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่ายังไม่ควรวิตก เพราะเวลา
นี้ยังไม่ปรากฏว่าผู้ใดครหาหรือสงสัยไปในทางนั้นเลย แม้แต่พวก
หนังสือพิมพ์ซึ่งถือว่าเป็นปากเสียงของประชาชน และซึ่งในเวลา
นี้มีอิสระและเสรีภาพในการพูดยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนก็ไม่ปรากฏว่ามี
เสียงระแวงในทางนี้เลย

...4. ที่ท่านว่าได้กล่าวแก่ผู้แทนราษฎรในสภาและหนังสือพิมพ์ว่า
ท่านจะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพียง 10 - 15 วันนั้น ท่านก็ได้มี
หนังสือมาขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจริงตามที่กล่าวไว้
แล้ว เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าท่านจะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อ
ไปโดยคำขอร้องของข้าพเจ้า ก็ไม่ได้ชื่อว่าท่านเสียสัตย์แต่อย่างใด
ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ข้าพเจ้าเห็นว่ายังไม่มีความจำเป็นอย่าง
ใดที่ท่านจะต้องลาออกจึงมีความเสียใจที่อนุญาตไม่ได้ และเพื่อ
ให้เห็นแก่ประโยชน์ความเรียบร้อยของชาติบ้านเมืองอันเป็นที่รัก

ยิ่งของเรา ข้าพเจ้าขอร้องให้ท่านอยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
สืบไปก่อน...⁵⁸

ในที่สุดเมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติไว้วางใจ และขอให้นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาอยู่ในตำแหน่งต่อไปตามกระแสพระราชดำรัสที่ได้ทรงมีไปถึงพระยาพิชัยญาติ ประธานสภาผู้แทนราษฎรแล้ว นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาจึงตัดสินใจดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป

เป็นที่น่าสังเกตว่าครั้นถึงวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2476 ปราบกฏว่านายพันเอกพระยาทรงสุรเดช และนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ ได้ลาออกจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และก่อนที่จะถึงวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2476 หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้เสนอว่ามีข่าวแพร่สะพัดออกมาว่าทางรัฐบาลจะดำเนินการให้หลวงประดิษฐมนูธรรมที่ถูกพระยามโนปกรณ์นิติธาดาอดีตนายกรัฐมนตรีบีบบังคับให้เดินทางออกไปต่างประเทศกลับคืนยังบ้านเกิดเมืองนอนของตน หลังจากนั้นนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า รัฐบาลต้องการให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางกลับบ้านได้ และได้ติดต่อกับหลวงประดิษฐมนูธรรมแล้ว โดยหลวงประดิษฐมนูธรรมยินดีจะเดินทางกลับประเทศสยาม แต่ขอให้รัฐบาลนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาเสียก่อน

ภายหลังจากนั้นนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีได้นำความขึ้นกราบบังคมทูล และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2476 เป็นต้นไป หลังจากนั้นหลวงประดิษฐมนูธรรมจึงได้เดินทางกลับสู่ประเทศสยาม

ขณะเดียวกันในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2476 ซึ่งเป็นวันเดียวกับที่นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช และนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธได้ลาออกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนานายกรัฐมนตรีได้เสนอขอให้ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความไว้วางใจหลวงประดิษฐมนูธรรมซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีและมาประชุมสภาผู้แทนราษฎร หลวงประดิษฐมนูธรรมได้แถลงต่อที่ประชุมสภาที่มีความสำคัญตอนหนึ่งว่า “...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้โปรดเกล้าฯ ให้กลับประเทศสยามและโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีด้วยและได้ถือโอกาสชี้แจงต่อไปว่า คำกล่าวหาต่างๆ ที่มีผู้กล่าวหา นั้นเป็นการกล่าวหาฝ่ายเดียวไม่ได้เป็นตามที่มีผู้กล่าวหาเลย...จะไม่ดำเนินวิธีการแบบคอมมิวนิสต์เป็นอันขาด...”⁵⁹ ในที่สุดที่ประชุมลงมติให้ความไว้วางใจเป็นเอกฉันท์

⁵⁸ ดูรายละเอียดใน ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. (2526). *เรื่องเดียวกัน*. หน้า 81 - 82.

⁵⁹ *เรื่องเดียวกัน*. หน้า 96.

การพิจารณาญัตติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เสนอขอให้สภาตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์จริงหรือไม่

ภายหลังที่หลวงประดิษฐมนูธรรมได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2476 แล้วต่อมาภายหลังเมื่อมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2476 ได้มีญัตติด่วนของรัฐบาลเพื่อจะขอให้สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติไว้วางใจภายหลังที่รัฐบาลแถลงนโยบายจบแล้ว ผลปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้ความไว้วางใจเป็นเอกฉันท์

ต่อมาในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาญัตติของนายฟัก ณ สงขลา ผู้แทนราษฎรจากจังหวัดอุตรดิตถ์ ว่าด้วยเรื่องขอตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมสมาชิกประเภทที่ 2 ที่ต้องคำกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ในสมัยพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรีว่ามีมลทินจริงหรือไม่

ก่อนที่จะมีการพิจารณาบัญญัติดังกล่าว นายฟัก ณ สงขลา ผู้แทนราษฎร จังหวัดอุตรดิตถ์แถลงถึงความประสงค์ในการเสนอญัตติดังกล่าวของตนมีสาระสำคัญตอนหนึ่งว่า

...เมื่อวันที่ 1 เมษายน ศกนี้ รัฐบาลพระยามโนฯ ได้สั่งปิดสภาผู้แทนราษฎร โดยกล่าวว่าเนื่องจากคณะรัฐมนตรีส่วนน้อยมุ่งที่จะดำเนินการปกครองไปในทำนองแบบคอมมิวนิสต์ และสภาผู้แทนราษฎรในสมัยนั้นมีสมาชิกเป็นส่วนมากไม่พยายามจะดำเนินตามญัตติของรัฐบาล คณะรัฐมนตรีส่วนมากจึงสั่งปิดสภานั้นเสีย ต่อมาปรากฏชัดว่า การปิดสภานั้นเป็นการไม่ชอบด้วยระบอบรัฐธรรมนูญ จึงได้มีการปฏิวัติขึ้นใหม่และเปิดสภานั้นขึ้น และเมื่อเปิดสภานั้นขึ้นแล้ว รัฐบาลได้แถลงว่ารัฐบาลจะไม่ดำเนินการปกครองตามแบบลัทธิคอมมิวนิสต์แต่สมาชิกในสภานั้นยังไม่ทราบชัด เพราะยังมีได้พิจารณากัน บัดนี้รัฐบาลได้เรียกหลวงประดิษฐฯ เข้ามาร่วมการงาน คณะรัฐมนตรีส่วนน้อยซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์นั้น มีหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคนสำคัญ เรื่องนี้จนกระทั่งบัดนี้ยังเคลือบคลุมอยู่ ยังไม่ประจักษ์แจ้งลงไปว่าคณะรัฐมนตรีส่วนน้อยนั้น เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะให้พิจารณากันให้ประจักษ์แจ้งลงไปว่ามีมลทินหรือไม่ การพิจารณาว่ามีมลทินหรือไม่นั้นก็อยู่ที่การพิจารณาว่า หลวงประดิษฐฯ เป็นคอมมิวนิสต์

หรือไม่ วิธีการพิจารณานี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าอาจทำได้ด้วยตั้ง
กรรมการขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยบุคคลผู้ทรงไว้ซึ่งความ
ยุติธรรมซึ่งจะพิจารณาจากการนี้ได้...⁶⁰

ภายหลังที่ได้มีผู้รับรองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมากให้มีการพิจารณาตาม
ญัตติดังกล่าว นายพิท ฌ สงขลา จึงเสนอชื่อกรรมการวิสามัญจำนวน 3 คน ประกอบด้วย
(1) หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ (2) พระยานลราชสุวัจน์ (3) พระยาศรีสังกร ทั้งนี้
นายพิท ฌ สงขลา มีความเห็นว่าจำนวน 3 คน ก็พอเพียงแล้ว ไม่จำเป็นต้องใช้มากคน นาย
พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีไม่คัดค้าน แต่อยากจะได้ผู้ที่เป็นกลางจริงๆ
และถ้าเลือกคนภายนอกด้วยยิ่งดี นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีรู้สึกหนักใจ เพราะได้ข่าวว่า
พระยามโนปกรณนิติธาดาอดีตนายกรัฐมนตรีได้ให้ข่าวกับบุคคลภายนอก ทำให้ชาวต่าง
ประเทศโจษกันไปต่างๆ นานา จึงต้องการอยากจะมีชาวต่างประเทศเป็นที่ปรึกษาในเวลา
พิจารณาในเรื่องนี้ เพื่อให้ชาวต่างประเทศได้แลเห็นด้วยความเป็นจริงว่าหลวงประดิษฐมนู
ธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ พร้อมกันนี้พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาจึงได้เสนอผู้
เชี่ยวชาญให้เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการวิสามัญ ประกอบด้วย (1) เซอร์โรเบิร์ต
ฮอลแลนด์ (2) มองซิเออร์ กียอง

ภายหลังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อภิปรายพอสมควรแล้ว นายกิมเล็ง ลินตุเสก ผู้
แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี เสนอว่าควรที่จะเพิ่มเติมกรรมการอีก 3 นาย ประกอบด้วย (1)
ดร.โชติ คุ่มพันธ์ุ (2) ดร.เดือน บุนนาค (3) พระยาเทพวิฑูรพหลศรดาบตี แต่ไม่มีผู้รับรอง
ต่อมาขุนสมหารทิตะคดี ได้เสนอพระสารสาสน์ประพันธ์ ให้เป็นกรรมการอีกคนหนึ่ง แต่
นายกรัฐมนตรีได้ค้านว่าพระสารสาสน์ประพันธ์ เป็นรัฐมนตรีอยู่ในคณะรัฐมนตรีชุดนี้ ในที่สุดที่
ประชุมลงมติให้มี กรรมการ 3 คนในตอนแรก และมีผู้เชี่ยวชาญที่กรรมการจะเชิญ
ปรึกษาด้วยอีก 2 คน ดังได้กล่าวมาแล้ว

ต่อมาคณะกรรมการวิสามัญ ได้แก่ (1) หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ (2)
พระยานลราชสุวัจน์ (3) พระยาศรีสังกร รวมทั้งที่ปรึกษาอีก 2 คนได้แก่เซอร์โรเบิร์ต
ฮอลแลนด์และมองซิเออร์ กียอง ได้ทำการพิจารณาถึงญัตติที่ว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็น
คอมมิวนิสต์หรือไม่ ภายหลังจากที่พิจารณาเสนอความเห็นเสร็จแล้ว ได้รายงานรายละเอียด
ในเรื่องใต้วงของการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้
ทราบโดยทั่วกัน โดยกรรมการได้มีความเห็นว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมไม่มีมลทินในเรื่องที่
ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์⁶¹ อันเนื่องมาจากการเสนอร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ

⁶⁰ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2476 (สามัญ) สมัยที่ 2 วันที่ 25 ธันวาคม
พ.ศ. 2476.

⁶¹ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2476 (สามัญ) สมัยที่ 2 วันที่ 10 มีนาคม
พ.ศ. 2476.

ดังนั้นในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2476 ที่ประชุมจึงได้มีการอภิปรายกันว่า จะให้ความเห็นของกรรมาธิการที่เสนอหรือไม่

หลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร ได้เสนอว่าเพื่อความบริสุทธิ์ของหลวงประดิษฐมนูธรรม กรรมาธิการควรจะได้พิจารณา “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของหลวงประดิษฐมนูธรรมด้วย เพราะเหตุว่าก่อนหน้าที่หลวงประดิษฐมนูธรรมจะถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ก็เนื่องมาจากเค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของหลวงประดิษฐมนูธรรม

อย่างไรก็ตาม คำร้องหรือญัตติของนายฟัก ณ สงขลา นั้นไม่ได้ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของหลวงประดิษฐมนูธรรม นายฟัก ณ สงขลา เจ้าของญัตติจึงได้อธิบายว่าญัตติที่ตนเองเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการพิจารณานั้นการที่พระยามโนปกรณนิติธาดาบอกว่า คณะรัฐมนตรีส่วนน้อยมีความเห็นไปในทางคอมมิวนิสต์ แต่ไม่ได้พาดพิงไปถึง “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” นั้น ดังนั้นญัตติของนายฟัก ณ สงขลา จึงต้องการให้สอบสวนว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมมีความเห็นไปในทำนองคอมมิวนิสต์ตามที่พระยามโนปกรณนิติธาดากล่าวหาหรือไม่เพราะว่า “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ยังไม่ปรากฏชัดเจนว่าความคิดความเห็นจะเป็นไปในทำนองเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ดังนั้นการสอบสวนของกรรมาธิการจึงตรงกับความมุ่งหมายของเจ้าของญัตติ

การอธิบายถึงจุดประสงค์ของการเสนอญัตติของนายฟัก ณ สงขลาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรธานี ทำให้นายมงคล รัตนวิจิตรผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช และนายไสว อินทรประชาผู้แทนราษฎรจังหวัดสวรรคโลก แสดงความเห็นสนับสนุน นายฟัก ณ สงขลา เจ้าของญัตติ ต่อมา นาย ด. เทียม ศรีพิสิฐผู้แทนราษฎรจังหวัดนครปฐม จึงเสนอให้ที่ประชุมลงมติคำชักฟอกของคณะกรรมาธิการว่าเป็นคำชักฟอกที่พึงประสงค์แล้วหรือยัง ถ้าเป็นที่พึงประสงค์แล้ว ก็ควรจะได้รับพิจารณา นายมัญญู บริสุทธิผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี ได้เสนอให้ที่ประชุมลงมติว่าจะรับรองรายงานการไต่สวนของคณะกรรมาธิการหรือไม่ แต่ขุนวรสิษฐ์ดรุณเวทย์ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคายเสนอให้นำญัตติของนายฟัก ณ สงขลา มาวินิจฉัยถึงความมุ่งหมายว่าเป็นอย่างไร ในที่สุดนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีจึงได้ขออนุญาตให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ซึ่งทรงมีหน้าที่เป็นกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์จริงหรือไม่ ตามญัตติของนายฟัก ณ สงขลา

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณได้ทรงอธิบายว่า ตามการพิจารณาของคณะกรรมาธิการได้พิจารณาโดยละเอียด และได้ถามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 2 คน คือ เซอร์โรเบิร์ต ฮอลแลนด์ และมองซิเออร์ ลียอง สรุปได้ว่าความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่าคำกล่าวหาหมายความเป็นคำกล่าวหาในทางการเมือง เป็นคำกล่าวหาทั่วไป ไม่ใช่ข้อหาทางกฎหมาย และหน้าที่ของกรรมาธิการที่ทำการสอบสวนก็ไม่ใช่หน้าที่ที่จะเป็นตุลาการเสมือนหนึ่งศาล

พิเศษที่จะชำระ นอกจากนี้สาระสำคัญของข้ออธิบายตอนหนึ่งนั้น หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร ได้ทรงอธิบายว่า

...คือในต่างประเทศก็ดี ถ้าไปบอกว่าคนนั้นเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ เขาเอาหลักความคิดความเห็นเป็นใหญ่ และวิธีดำเนินการตั้งที่ คณะกรรมการได้ทำมาแล้ว แต่ถ้าประเด็นที่ตั้งมามีอยู่ว่า โครงการเศรษฐกิจนั้นมีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ปัญหา ก็ไปอีกรูปหนึ่ง ซึ่งจะต้องพิจารณากันหลายอย่าง และถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็คงจะไม่ได้รับเป็นประธานฯ เพราะข้าพเจ้าได้ แสดงความเห็นต่อมหาชนโดยเปิดเผยแล้วในขณะนั้นว่า ตามความเห็นของข้าพเจ้าซึ่งได้เคยอ่านเค้าโครงการว่า ไม่มีลักษณะ เป็นคอมมิวนิสต์ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าก็จะได้ไม่ต้องอยู่ในฐานะที่เป็นกลาง แต่การที่ข้าพเจ้าได้รับเป็นประธานกรรมการ ข้าพเจ้าเข้าใจผิดคิดว่า ประเด็นว่า หลวงประดิษฐ เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ คือ เกี่ยวกับความเห็นความคิด ทำนองความเห็นของ หลวงประดิษฐ ว่าในทางการเมืองและในเวลานี้และในต่อไป มีความคิดความเห็นเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ เกี่ยวกับนโยบาย ทางการเมืองที่หลวงประดิษฐ ได้ดำเนินมาแล้ว และดำเนินอยู่ และจะดำเนินต่อไป ตามความเข้าใจของข้าพเจ้าที่เป็น กรรมการได้เข้าใจประเด็นตั้งที่พิจารณาอยู่นั้น ณ บัดนี้แล้ว...⁶²

อย่างไรก็ตาม ถ้อยแถลงของประธานกรรมการวิสามัญได้สวนว่าหลวงประดิษฐ เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ตามญาติติของนายฟัก ณ สงขลา ก็มีได้ทำให้หลวงวรนิติปรีชาเห็นด้วย แต่อย่างไร เพราะหลวงวรนิติปรีชาเชื่อว่าข้อกล่าวหาหลวงประดิษฐ์มุนุธรรมมาจาก “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” แต่สำหรับหลวงประดิษฐ์มุนุธรรมนั้นไม่จำเป็นต้องได้สวน เพราะหลวงประดิษฐ์ มุนุธรรมยังมีได้ทำอะไรเลยในเวลานั้น พร้อมกันนั้นหลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัด สกลนคร ยังได้อภิปรายเพิ่มเติมมีความสำคัญตอนหนึ่งว่า

...ข้าพเจ้าเห็นว่าสภาฯ นี้จะทำหน้าที่ศาลใช่หรือไม่ เพราะเหตุว่า จะต้องพิจารณาว่าหลวงประดิษฐ เป็นอะไรหรือไม่เค้าโครงการ การของหลวงประดิษฐ มีความเห็นอย่างไรเป็นนอกเรื่องทีเดียว เพราะเหตุว่าเรื่องนี้หลวงประดิษฐ ไม่ได้ทำอะไรเลยจะไป พิจารณาถึงว่าหลวงประดิษฐ จะทำอะไรคิดเห็นอะไรนั้น

⁶² เรื่องเดียวกัน.

ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เห็นว่าผิดทำนองของศาล หรือหลักของการพิจารณาทั่วโลก...⁶³

คำอภิปรายของหลวงวรนิติปรีชาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนครทำให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณทรงทักท้วงว่า คณะกรรมาธิการที่ตั้งไปนั้นมิได้มีลักษณะเป็นตุลาการหรือศาลแต่ประการใด และตามญัตติก็มีเพียงว่า หลวงประดิษฐ มีมลทินเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ไม่ได้เกี่ยวกับความผิดทางกฎหมาย

ภายหลังการอภิปรายกันไปพอสมควร สภาผู้แทนได้ลงมติรับรองรายงานของกรรมาธิการที่เสนอมาว่าจากการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้วอย่างละเอียดถี่ถ้วน กรรมาธิการลงความเห็นว่าการหลวงประดิษฐ์มุนุธรรมไม่มีมลทินในเรื่องคำกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์เลย

หลังการลงมติของสภาผู้แทนราษฎร หลวงประดิษฐ์มุนุธรรมได้กล่าวขอบคุณบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยได้กล่าวแสดงความจริงใจความตอนหนึ่งว่า

...ข้าพเจ้าขอถือโอกาสขอบคุณท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลาย ตลอดจนท่านกรรมาธิการและท่านผู้เชี่ยวชาญในการที่ได้พิจารณา และสภาฯ ได้ลงมติที่ข้าพเจ้าได้มีมลทินมาในครั้งก่อน และข้าพเจ้าขอปฏิญาณให้สัตย์อีกครั้งหนึ่งว่า ความคิดเห็นของข้าพเจ้าไม่ได้มีไปในทางคอมมิวนิสต์เลย แม้แต่ในเรื่องโครงการเศรษฐกิจที่ได้พูดกันเมื่อนี้ก็ก็ตาม ถ้าหากว่าท่านได้เทียบดูกับรายงานของท่านกรรมาธิการแล้ว ท่านก็คงจะวินิจฉัยได้เอง ข้าพเจ้าไม่จำเป็นจะต้องพูดอะไรไปให้ยึดยาวอีกและขอขอบคุณท่านทั้งหลายด้วยจริงใจ...⁶⁴

การพิจารณาและดำเนินการให้สภาผู้แทนราษฎรได้มีการลงมติให้เรื่องที่กรรมาธิการไต่สวนข้อกล่าวหาที่มีต่อหลวงประดิษฐ์มุนุธรรมมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา ให้พ้นจากข้อมลทินนั้นได้ นับได้ว่าสภาผู้แทนราษฎรได้สามารถลดความขัดแย้งในการเมืองลงได้ด้วยการให้ความร่วมมือกับรัฐบาลนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาลซึ่งเป็นฝ่ายบริหารได้ดำเนินการทางการเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญตามครรลองประชาธิปไตย โดยนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนานายกรัฐมนตรีได้แถลงถึงความจริงใจต่อสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพระยามโนปกรณนิติธาดาอดีตนายกรัฐมนตรีกับหลวงประดิษฐ์มุนุธรรม อดีตรัฐมนตรีในรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดาอดีตนายกรัฐมนตรี มีความสำคัญตอนหนึ่งว่า

⁶³ เรื่องเดียวกัน.

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน.

...เรื่องที่หลวงประดิษฐฯ ต้องการนี้ที่จริงข้าพเจ้ารักษาความเป็นกลางไว้ ข้าพเจ้ารู้ดีในเรื่องเหล่านี้ แต่ข้าพเจ้าไม่อยากจะแสดงออกไปให้มหาชนเห็นว่าข้าพเจ้าเข้าข้างหลวงประดิษฐฯ หรือมีใจโอนเอียงไปในทางนั้น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงปิดเนื้อความเอาไว้ในใจให้เป็นไปในทางที่บริสุทธิ์ดีที่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการยุติธรรมหนึ่งความยุติธรรมไม่พัว ความยุติธรรมต้องเป็นความยุติธรรมเพราะฉะนั้นจะต้องกระจ่างแจ้งออกมาให้แลเห็นชัดในวันหนึ่ง เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะรู้เต็มใจข้าพเจ้าก็ไม่ขยายให้แลเห็นให้ฟัง ที่ท่านจะแลเห็นได้ว่าเมื่อวันที่หลวงประดิษฐฯ ไปจากพระนครในเวลาทีล่งเรือ ข้าพเจ้าไปส่งข้าพเจ้าได้แสดงกิริยาอะไร หนังสือพิมพ์ก็ลงแล้ว ทำไมข้าพเจ้ารู้เต็มใจว่าไม่เป็นไปดังนั้น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงกล้าทำ ถ้าว่ามีใครมาฆ่าข้าพเจ้าตาย ข้าพเจ้าก็ยอมตาย คือแสดงให้แลเห็นจริงใจว่าคนดีอยู่แล้วก็เป็นไปเสียอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ข้าพเจ้าจึงกล้าทำ กล้ายอมให้พราชีวิตของข้าพเจ้า แล้วก็ได้แสดงให้คนเห็นว่าได้เข้าไปจูบ เข้าไปกอด อะไรกันในที่นั้น ทำไมจึงกล้าทำเช่นนั้น ที่ทำเช่นนั้นเขาจะว่าข้าพเจ้าเป็นพวกเสียอีกคนหนึ่ง ข้าพเจ้าก็ยอมความยุติธรรมต้องมีต้องแลเห็น เพราะฉะนั้นจึงกล้าทำเช่นนั้น ข้าพเจ้าอยากจะให้...รู้สึกว่าเป็นอย่างไร จนกระทั่งมีคนถามว่าที่ทำดั่งนั้นไม่กลัวหรือ แต่เพราะเหตุที่ว่าคนไม่ผิดและคนดี ๆ แห้ว แต่ทว่าพูดไม่ออก เพราะไม่รู้จะเอาอะไรแสดงให้แลเห็นว่าคนดี ถูกกล่าวหา ถูกเอาดินหม้อทาหน้า เพราะฉะนั้นข้าพเจ้านิ่งไว้จนให้มหาชนแลเห็นให้ชัด แต่เวลานั้นแหละเรื่องอย่างนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกในใจ ข้าพเจ้าบอกกับหลวงประดิษฐฯ ที่หลังบอกว่า นี่คุณหลวงมีความรู้ดี แต่คุณหลวงขาดความชำนาญในเรื่องรู้จักมักคุ้นนิสัยของพวกเราในข้าราชการยังไม่ดีแท้ ข้าพเจ้าโดนอย่างนี้มาหลายครั้ง หลายหน จึงได้รู้สึก แต่หลวงประดิษฐฯ เป็นคนมีความรู้แต่หาได้เคยชำนาญชำนาญ เช่นกับเรื่องที่จะทำไปในการเมืองก็ดี คนทำราชการก็ดี จึงได้พลาดท่าลงนอนหงายทีเดียว เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ข้าพเจ้าชี้แจงให้ท่านเห็นเสียวันนี้ โดยที่ว่าคุณจะกรรมาธิการลงความเห็นบริสุทธิ์แล้ว ข้าพเจ้าจึงได้แสดงมา ข้าพเจ้าไม่ได้ไปเกี่ยวข้องกับหลวงประดิษฐฯ ไม่ได้เข้าข้างหลวง

ประดิษฐ์ แต่ว่าเมื่อสามารถแล้วข้าพเจ้าจะต้องเปิดเผย...⁶⁵

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2476 จึงแสดงให้เห็นถึง คณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหารกับสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ต่างมีความเห็น พ้องต้องกันที่จะให้ความเป็นธรรมแก่หลวงประดิษฐ์มนูธรรมที่ถูกกล่าวหาในทางการเมือง จากพระยามโนปกรณนิติธาดาอดีตนายกรัฐมนตรีกับอดีตรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลที่สนับสนุนพระยามโนปกรณนิติธาดา การที่สภาผู้แทนราษฎรได้ดำเนินการเพื่อล้างมลทินให้กับหลวงประดิษฐ์มนูธรรมพ้นจากข้อกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์จากพระยามโนปกรณนิติธาดากับพวกจึงเป็น ผลของการยึดอำนาจการปกครองของนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 นับเป็นการผลักดันให้พระยามโนปกรณนิติธาดายุติบทบาททางการเมือง ไปในที่สุด

บทสรุป

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาได้ไม่นาน ปัญหาการเมืองไทยที่ กำลังก้าวย่างต่อไปตามครรลองประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 ก็เริ่มประสบปัญหาความแตกแยกภายใน เมื่อมีความพยายามจะวางรากฐานทางด้าน เศรษฐกิจของประเทศของรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา โดยเฉพาะความเห็นในเรื่อง “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ที่หลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้รับมอบหมายจากรัฐบาลของ พระยามโนปกรณนิติธาดาให้เป็นผู้ร่างขึ้นมาเพื่อให้ได้มีการพิจารณาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี และในขณะผู้มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เพราะความขัดแย้งเรื่องนี้ในคณะรัฐมนตรี และในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรค่อนข้างจะมีความรุนแรง เนื่องจากกลุ่มของพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีกับพวกไม่เห็นด้วยกับ “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ที่หลวงประดิษฐ์มนูธรรมเป็นผู้ร่าง ได้มีความเห็นว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับวิธีการของคอมมิวนิสต์ ขณะที่หลวงประดิษฐ์มนูธรรมและผู้ให้การสนับสนุนได้อธิบายว่าไม่ใช่วิธีการของคอมมิวนิสต์ เพราะลักษณะสำคัญแตกต่างจาก เศรษฐกิจของคอมมิวนิสต์

การถกเถียงเกี่ยวกับเรื่องนี้ ถ้าเป็นความขัดแย้งระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยกัน หรือรัฐมนตรีร่วมคณะเดียวกัน เรื่องก็อาจจะไม่บานปลายแต่บังเอิญเป็นความขัดแย้งระหว่างพระยามโนปกรณนิติธาดาซึ่งไม่ใช่บุคคลในคณะราษฎรกับหลวงประดิษฐ์มนูธรรม ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญและมีมุมมองของคณะราษฎรที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

⁶⁵ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 24/2476 (สามัญ) สมัยที่ 2 วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2476.

ประดิษฐ แต่ว่าเมื่อสามารถแล้วข้าพเจ้าจะต้องเปิดเผย...⁶⁵

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2476 จึงแสดงให้เห็นถึงคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหารกับสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ต่างมีความเห็นพ้องต้องกันที่จะให้ความเป็นธรรมแก่หลวงประดิษฐมนูธรรมที่ถูกกล่าวหาในทางการเมืองจากพระยามโนปกรณนิติธาดาอดีตนายกรัฐมนตรีกับอดีตรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลที่สนับสนุนพระยามโนปกรณนิติธาดา การที่สภาผู้แทนราษฎรได้ดำเนินการเพื่อล้างมลทินให้กับหลวงประดิษฐมนูธรรมพ้นจากข้อกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์จากพระยามโนปกรณนิติธาดากับพวกจึงเป็นผลของการยึดอำนาจการปกครองของนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 นับเป็นการผลักดันให้พระยามโนปกรณนิติธาดายุติบทบาททางการเมืองไปในที่สุด

บทสรุป

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาได้ไม่นาน ปัญหาการเมืองไทยที่กำลังก้าวอย่างต่อเนื่องต่อไปตามครรลองประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 ก็เริ่มประสบปัญหาความแตกแยกภายใน เมื่อมีความพยายามจะวางรากฐานทางด้านเศรษฐกิจของประเทศของรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา โดยเฉพาะความเห็นในเรื่อง “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ที่หลวงประดิษฐมนูธรรมได้รับมอบหมายจากรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดาให้เป็นผู้ร่างขึ้นมาเพื่อให้ได้มีการพิจารณาในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีและในคณะผู้มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เพราะความขัดแย้งเรื่องนี้ในคณะรัฐมนตรี และในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรค่อนข้างจะมีความรุนแรงเนื่องจากกลุ่มของพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีกับพวกไม่เห็นด้วยกับ “เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ที่หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ร่าง ได้มีความเห็นว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับวิธีการของคอมมิวนิสต์ ขณะที่หลวงประดิษฐมนูธรรมและผู้ให้การสนับสนุนได้อธิบายว่าไม่ใช่วิธีการของคอมมิวนิสต์ เพราะลักษณะสำคัญแตกต่างจากเศรษฐกิจของคอมมิวนิสต์

การถกเถียงเกี่ยวกับเรื่องนี้ ถ้าเป็นความขัดแย้งระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยกัน หรือรัฐมนตรีร่วมคณะเดียวกัน เรื่องก็อาจจะไม่บานปลายแต่บังเอิญเป็นความขัดแย้งระหว่างพระยามโนปกรณนิติธาดาซึ่งไม่ใช่บุคคลในคณะราษฎรกับหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญและมันสมองของคณะราษฎรที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

⁶⁵ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 24/2476 (สามัญ) สมัยที่ 2 วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2476.

พ.ศ. 2475 ดังนั้นการที่พระยามโนปกรณนิติธาดานายกรัฐมนตรี ประกาศว่าแนวความคิดทางด้านเศรษฐกิจของตนแตกต่างจากแนวคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรมโดยสิ้นเชิงและยังแสดงความเห็นอีกว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าวมีลักษณะคล้ายกับแนวคิดของคอมมิวนิสต์ คณะรัฐมนตรีต้องลงมติว่าจะใช้นโยบายเศรษฐกิจตามแนวคิดของพระยามโนปกรณนิติธาดานายกรัฐมนตรีหรือตามแนวคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรม โดยเสียงในคณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ยึดตามแนวคิดของพระยามโนปกรณนิติธาดา

อีกด้านหนึ่งทางด้านสภาผู้แทนราษฎรก็มีความเห็นที่แตกต่างกันเช่นเดียวกับในคณะรัฐมนตรี การอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรก็มีทั้งสนับสนุนและคัดค้านแนวคิดของหลวงประดิษฐมนูธรรมความแตกต่างดังกล่าวจึงมีลักษณะของการเข้าใจที่ไม่ตรงกัน การลงมติว่าจะรับหรือไม่รับเค้าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าวจึงเป็นไปตามครรลองประชาธิปไตย การที่ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมได้โจมตีว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมกับรัฐมนตรีบางคนในคณะรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นผู้นิยมคอมมิวนิสต์ จึงกลายเป็นการเพิ่มปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองให้ขยายวงกว้างออกไปมากขึ้น และเมื่อพระยามโนปกรณนิติธาดาประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราและบีบบังคับให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางออกไปนอกประเทศก็ยิ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงท่าทีของพระยามโนปกรณนิติธาดาในความพยายามที่จะทำลายอำนาจของคณะราษฎรแต่เดิมที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้ลดน้อยลง การหาทางลิดรอนอำนาจของบุคคลสำคัญในคณะราษฎร เช่น หลวงประดิษฐมนูธรรม นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นต้น ทำให้แก่นนำของคณะราษฎรแต่เดิมที่ยังมีอิทธิพลอยู่ต้องลุกขึ้นมาปกป้องอุดมการณ์ของคณะราษฎรและหลวงประดิษฐมนูธรรมบุคคลสำคัญของคณะราษฎรด้วยวิธีการยึดอำนาจโค่นล้มรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา เปิดสภาผู้แทนราษฎร จัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่และสภาผู้แทนราษฎรประกาศรับรองการพินมลทินให้กับหลวงประดิษฐมนูธรรม และยินยอมให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางกลับคืนสู่ประเทศสยาม และเข้าร่วมในคณะรัฐบาลของนายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา

ตลอดระยะเวลาที่เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองใน พ.ศ. 2476 ทั้งรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรต่างก็มีความเห็นในการแก้ไขปัญหาการเมืองทั้งในรูปแบบของประชาธิปไตยและเผด็จการ ต่างฝ่ายต่างก็มีเครื่องมือ สำหรับต่อสู้กับศัตรูทางการเมืองซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้าม ขึ้นอยู่กับว่าผู้ใดใช้แล้วเป็นฝ่ายได้เปรียบอีกฝ่ายหนึ่งมากหรือน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ตาม การกล่าวหาในทางการเมืองต่อฝ่ายตรงข้ามไม่ว่าจะเป็นของรัฐบาลหรือฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลก็ตามจึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องไม่ตั้งอยู่บนความมีอคติ เพราะถ้าข้อกล่าวหาเหล่านั้นมิได้มีความจริงในเชิงประจักษ์ และเพียงเพื่อการโค่นล้มฝ่ายตรงข้ามที่มีความเห็นแตกต่างไปจากความคิดเห็นของตนด้วยการตั้งข้อกล่าวหาที่ไม่มีทางจะเป็นไปได้ ย่อมจะได้รับ

การตอบโต้และปกป้องตนเองของฝ่ายตรงข้ามเช่นกันอันจะทำให้การเมืองในระบอบประชาธิปไตยประสบปัญหา และไม่สามารถดำเนินไปได้ตามครรลองของประชาธิปไตยอย่างมั่นคงและยั่งยืน

บรรณานุกรม

- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2475.
 _____. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2475.
 _____. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2475.
- สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 55/2475 วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2475.
 _____. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 58/2475 วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2475.
 _____. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 59/2475 วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2475.
 _____. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2476 (สามัญ) สมัยที่ 2 วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2476.
 _____. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 24/2476 (สามัญ) สมัยที่ 6 วันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2476.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิชและชัตติยา วรรณสูตร รวบรวม. (2532). เอกสารการเมืองการปกครองไทย พ.ศ. 2418-2477. กรุงเทพฯ : สถาบันสยามศึกษา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์. (2526). วรรณกรรมไทย เรื่อง ราชรัฐสภาไทยรอบ 42 ปี. กรุงเทพฯ : มูลนิธิธนาคารกรุงเทพ.
- ปรีดี พนมยงค์. (2519). บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย. พระนคร : โรงพิมพ์กิตติเวชช์
 _____. (2544). ชีวิตประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดงานฉลอง 100 ปี ราชบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 100 ปีชาติกาล. มูลนิธิปรีดี พนมยงค์. (2530). ปรีดี พนมยงค์ คนดีศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์.
- สิริ เปรมจิตต์. (2492). 8 นายกรัฐมนตรี. พระนคร : บริษัทศิริอักษร.
 _____. (2516). พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงโต้แย้ง “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของนายปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เสาวภาค.
- สุพจน์ด้านตระกูล. (2514). ชีวิตและงานของ ดร.ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์.
- อ.พิบูลสงคราม. (2518). จอมพล ป.พิบูลสงคราม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มนตรี.